

Valgt blev: *Carl Petersen* med stedfortræder *Peter Nielsen*, *Dupont* med stedfortræder *Orla Møller*, *Lysholt Hansen* med stedfortræder *Peter Jørgensen*, *Horn* med stedfortræder *Børge Schmidt*, *Niels Mørk* med stedfortræder *Astrid Skjoldbo*, *Axel Ivan Pedersen* med stedfortræder *Albertsen*, *Chr. Rasmussen* med stedfortræder *Teichert*, *Baunsgaard* med stedfortræder *Lis Groes*, *Henry Christensen* med stedfortræder *Alfred Bøgh*, *Damsgaard* med stedfortræder *Kristen Østergaard*, *Poul Hartling* med stedfortræder *P. E. Eriksen*, *Holmberg* med stedfortræder *Guldborg*, *Jørgen Jensen* med stedfortræder *Thestrup*, *Ninn-Hansen* med stedfortræder *Mads Eg Damgaard*, *Stetter* med stedfortræder *Støhr Johansen*, *Helveg Petersen* med stedfortræder *Grethe Philip* og *Poul Dam* med stedfortræder *Sigsgaard*.

Den næste sag på dagsordenen var:

Spørgsmål om fremme af forespørgsel til statsministeren og forsvarsministeren af Morten Lange m. fl.

(Forespørgslen findes i tidenden sp. 3280).

Formanden: Hvis ingen gør indsigelse mod fremme af denne forespørgsel, betragter jeg tingets samtykke dertil som givet. (Ophold). Det er givet.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Første behandling af forslag til lov om ændringer i lov om leje.

(Lovforslaget (nr. 123) findes i tillæg A. sp. 1761, fremsættelsen i tidenden sp. 3148).

Lovforslaget sattes til forhandling.

Axel Ivan Pedersen: Ved indledningen af en debat om ændringer i lejeloven er der grund til at rette en tak til De danske Grundejeres Landsforbund og Danmarks Lejerforbund, fordi disse to landsorganisationer som repræsentanter for de to parter, som denne lovgivning angår, har taget initiativet til nedsættelse af et forhandlingsudvalg, der kunne løfte denne ømtålige sag ud af et politisk dødvande, og gennem en målbevidst forhandling skabt enighed om

et forslag, der vel ikke tilfredsstillende nogen af parterne, men vel nok derfor har ramt det, man i den givne situation og under de forhåndenværende omstændigheder må anse for realistisk.

Jeg vil ikke undlade at sige, at det er meget prisværdigt, at man har påtaget sig dette arbejde og derved udsat sig for kritik fra dem, der føler, at deres interesser er trådt for nær. Under disse omstændigheder og med det grundlag, der her er blevet skabt, kan det ikke undre nogen, at den højtærede boligminister har fremsat sit forslag om ændringer nøje udarbejdet efter det indgæede forlig, og det kan formentlig heller ikke volde nogen vanskelighed at få det ophøjet til lov under disse omstændigheder.

Det må efter min og socialdemokratiets formening forekomme meget betænkeligt at ændre de aftaler, der er truffet parterne imellem. Et forsøg herpå vil kun kunne opfattes som en bestræbelse på at begunstige den ene part på den andens bekostning, ligegyldigt hvilken af de to parter man så vil protegere.

Det vil også være et forsøg på at skabe ufred omkring en sag, som parterne har gjort det muligt for os at ordne i fordragelighed, en mulighed, vi hidtil har været foruden.

Når dette er sagt, vil jeg gerne gøre et par bemærkninger af, om jeg så må sige, principiel karakter. I grundejernes begrundelse for at få lov til at foretage en regulering har man peget på de stigende driftsomkostninger og ikke mindst de store vedligeholdelsesudgifter. Denne argumentation har man fra lejernes side været lydhør over for, men man er nu bekymret for, om grundejerne, når forhøjelserne nu kommer, for alvor vil gå ind på at anvende en væsentlig del af pengene til vedligeholdelse. Jeg håber det, og jeg mener også at måtte sige, at det for den fremtidige udvikling vil forekomme tilrådeligt.

Nogen særlig anledning til at komme ind på mere detaljerede bemærkninger vedrørende de enkelte ændringers udformning mener jeg ikke der er. Derimod kunne der nok være anledning til et par bemærkninger om principperne for reguleringen. Disse går i korthed ud på, at der gennemføres en generel husleje-forhøjelse på op til 25 pct.

[Axel Ivan Pedersen.]

af lejen pr. 1. september 1939, forudsat den ikke allerede er opnået i kraft af genudlejningsreglen, der nu er foreslået ændret, således at der ved ny genudlejning efter visse nærmere kriterier kan opnås blot op til 10 pct. yderligere. Der oprettes et huslejeråd med den opgave at følge udviklingen på lejelovens område og i fremtiden videreføre udjævningsprocessen.

Ved behandlingen af dette lovforslag kan man ikke lade være med at gøre sig visse tanker om de samfundsøkonomiske virkninger af dets gennemførelse, og jeg ser ikke rettere, end at der er både positive og negative virkninger. Jeg tænker her ikke alene på de pristalsmæssige, men også på adskillige andre. Ud fra et mere nationaløkonomisk synspunkt må det anerkendes, at en tilnærmelse mellem den gamle og den nye boligmasses huslejeniveau ikke alene er ønskværdig, men også nødvendig. Den er det også ud fra et retfærdighedssynspunkt, ikke alene når det gælder husejerne, men også når det gælder lejerbefolkningens indbyrdes forhold. De skævheder, der forekommer i reallønnen som følge af skævheden i de forskellige huslejeniveauer, de forøgede byrder, dette har medført, har givet sig udslag i en u hensigtsmæssig udnyttelse af den bestående boligmasse, og dette tillige med selve den forskelsbehandling, som huslejestoppet har medført, har kun kunnet skabe en vis utilfredshed.

Den helt retfærdige ordning kan ikke opnås med ét slag; den må derimod kunne opnås over et vist åremål, hvis der gennemføres foranstaltninger af social karakter, f. eks. gennem en boligtilskudspolitik efter familiepolitiske retningslinjer, som mit parti tilstræber, og hvis den ulighed, der i skattemæssig henseende eksisterer mellem lejere og parcelhusejere, udjævnes på en eller anden måde. Der er næppe tvivl om, at en ny boligtilskudsordning også kunne befordre en hensigtsmæssig og derfor også bedre udnyttelse af den gamle boligmasse.

Det er jo egentlig en forfærdelig tanke, at børnene, som fremtiden jo er afhængig af, ikke er velsete i den private boligmasse og kun har muligheder i de sociale boligselskaber. Det var måske en overvejelse værd, om der kunne gennemføres en præmieringsordning for private husejere, som udlejede

til børnerige familier — det ville for den sags skyld også kunne kaldes for et kulturelt fremskridt.

Jeg håber, at de overvejelser og undersøgelser, der er i gang på disse områder, inden for en overskuelig fremtid må manifestere sig i realiteter.

Et helt andet problem, som en huslejudligning rejser, er dens indflydelse på obligationsmarkedet. Det er jo en kendt sag, at omfanget af en beboelsesejendoms prioritering er afhængigt af, hvilke indtægter den kan afkaste, medens selve ejendomsskyldvurderingen ikke spiller nogen rolle. Når der nu gennem en generel huslejeforhøjelse som den, der her er tale om, skabes mulighed for tillægslån i kreditinstitutterne af større omfang end hidtil, kan det nok give anledning til bekymring, fordi der herigennem sker en yderligere belastning af et i forvejen overfyldt obligationsmarked, uden at der bliver en eneste bolig mere til rådighed. Det kan ikke undgå at få indflydelse på obligationskurserne, der jo desværre i dag er så lave som nogen sinde, og det må naturligvis give anledning til alvorlige overvejelser, overvejelser, som i øvrigt er i gang i et eller andet ekspertudvalg.

Jeg har tidligere under boligdebatterne beskæftiget mig med dette problem, og jeg ville ikke have noget at indvende imod, at der træffes foranstaltninger over for tillægslåne, men jeg så gerne, at kreditselskaberne ad frivillig vej gik i gang med en vurdering af, hvorvidt tillægslån bør bevilges eller ej. De opsparingsordninger, disse selskaber nu til stabilisering af kurserne ønsker at få gennemført, ville derved kunne opnå større succes.

Det er i denne forbindelse værd at bemærke sig de bestræbelser, nationalbanken udfolder for at begrænse pengeinstitutternes udlån; men når man betænker, at disse pengeinstitutter kun behersker $\frac{1}{3}$ af den årlige udlånsmasse — så vidt jeg erindrer, for sidste år en udlånsmasse på 2,4 milliarder kr. mod en tilgang i obligationsmassen på 4,6 milliarder kr. — forstår man, at virkningen af pengeinstitutternes kreditindskrænkning bliver noget problematisk, særlig da når denne indskrænkning bevirker forøget efterspørgsel efter tillægslån, således at belåninger, der rettelig hører hjemme i pengemarkedet, overføres til kapitalmarkedet.

[Axel Ivan Pedersen.]

Der er al god grund til at afvente, hvad der kommer ud af de overvejelser, der i et sagkyndigt udvalg finder sted omkring disse problemer, ikke mindst fordi opnåelse af kreditter på kapitalmarkedet betragtes som en rettighed for enhver ejendomsbesidder, mens kreditter på pengemarkedet, altså i pengeinstitutterne, beror på bevillinger i de respektive pengeinstitutter, der jo i øvrigt selv gennem de senere år systematisk har frigjort sig for lån i fast ejendom i stor udstrækning, måske vel nok tvunget af omstændighederne.

På baggrund af de perspektiver, som denne lovgivning således indeholder, og på baggrund af det ansvar, der påhviler dette høje ting for en løsning af boligproblemet, først og fremmest gennem et boligbyggeri i et prislag, som ungdommen og den boligtrængende del af befolkningen kan betale, appellerer jeg til folketingets partier om sagligt samarbejde uden snævre partiinteresser om denne lejelov som et vigtigt led i boligpolitikken.

Jeg vil dernæst gøre den enkelte bemærkning i anledning af, at vi i dag har modtaget en længere redegørelse fra det økonomiske råds formandskab — en redegørelse, som det er meningen skal indgå i det økonomiske råds forhandlinger omkring disse problemer — at jeg finder det ikke rimeligt, at folketinget diskuterer denne redegørelse, før den har været forelagt og drøftet i det økonomiske råd. Jeg skal derfor for mit vedkommende afstå fra bemærkninger i anledning af det materiale, vi her har fået, men nøjes med at sige, at det naturligvis vil indgå i de forhandlinger, som vi i boligudvalget må have omkring denne lovgivning.

Finn Poulsen: Jeg kan begynde med at sige til det ærede medlem hr. Axel Ivan Pedersen, at det fra vor side i hvert tilfælde — og jeg tror, det gælder alle — ikke skal mangle på vilje til sagligt samarbejde. Men vi skal jo have noget at samarbejde om, og det er ikke tilfredsstillende arbejdsvilkår, regeringen byder os — nu taler jeg om dette område; der kunne nævnes andre. Der er 12 ordinære mødedage til at behandle det forslag til lov om ændringer i lov om leje, som nu endelig foreligger, forudsat altså, at det er meningen, det skal gennemføres

inden 31. marts, da den gældende lov bortfalder. Tror ministeren ærlig talt selv, at det er muligt?

I går kl. 15³⁰ modtog jeg fra boligministeren — det må jeg naturligvis takke for — det materiale, som boligministeren henviser til i sin fremsættelsestale. Det var målsætningsudvalgets foreløbige redegørelse, dateret den 12. december 1964, og en redegørelse for huslejetilpasningsproblemerne, dateret den 5. februar 1965. Det er dog ganske urimeligt, at dette materiale ikke har været tilstillet os noget før. Samtidig fik vi så redegørelsen fra det økonomiske råds formandskab, dateret den 4. marts — dér kan jeg ikke bebrejde ministeren noget, men jeg kan altså konstatere, at det materiale kunne vi godt få samtidig med ministerens.

Denne redegørelse er på 125 tætskrevne værdifulde sider, som det ikke er enhver givet at sætte sig ind i i løbet af en aften. Om denne kan jeg i øvrigt sige, at den er vi selvfølgelig særdeles tilfredse med, og det er vel rimeligt for mig at nævne, at allerede i marts 1964 foreslog mit partis formand, det ærede medlem hr. Erik Eriksen, at en sådan redegørelse blev fremskaffet. Ideen var nok slet ikke så gal, som man fra visse sider ville gøre den til, og vi kan vist i dag alle være enige om, at overordentlig meget ville have været vundet, hvis den havde foreligget for et halvt års tid siden. Den højtærede boligminister kunne da være mødt her i dag ganske anderledes velforberedt, end han nu er.

Vi står altså over for et højest begrænset forslag, og jeg kan ikke med min bedste vilje yde det ret megen respekt. Se, ved første behandling i efteråret af forslag til lov om ændringer i lov om boligbyggeri efterlyste jeg en samlet plan fra regeringen for vor boligpolitik, først og fremmest et forslag til lov om leje. Gang på gang har vi fra venstres side hævdet, at nogen holdbar løsning kom man ikke frem til, før man fik orden på husleje-problemerne. En holdbar løsning af byggeriets problemer, af problemerne i forbindelse med lejlighedernes retfærdige og hensigtsmæssige fordeling og en række andre forhold er ikke mulig, så længe man fastholder de gældende principper for de midlertidige bestemmelser i huslejeloven. Det er jo princippet om fastlåsning af lejen

[Finn Poulsen.]

til 1939-niveauet, det er princippet om den omkostningsbestemte leje og hele det deraf følgende kontrol- og fordelingsystem. Det har man mange gange lovet os at ændre.

Jeg skal ikke rippe op i det hele, men så tidligt som i 1958 sagde den daværende socialdemokratiske boligminister, at det var uomgængelig nødvendigt at foretage en tilpasning af lejen i den ældre boligmasse.

Erkendelsen af, at den socialdemokratiske huslejepolitik i det hele taget har spillet fallit, er vokset i alle kredse, og det er vel også det, der ligger bagved, når vor nuværende højtærede statsminister og tidligere statsministre klart har givet udtryk for, at man måtte søge nye veje. Det skete ikke i efteråret, da vi fik forslag til lov om ændringer i lov om boligbyggeri, og det sker så sandelig heller ikke i det forslag, vi nu behandler. Det er helt oplagt, at den højtærede minister har valgt at springe over gærden dér, hvor han nu mente det var lavest, ved næsten ordret at forelægge det forlig, som man i lejelovsudvalget af 1964 er kommet frem til. Jeg har ikke i sinde at bebrejde udvalget noget. Det har løst den begrænsede opgave, der var stillet, men det kan ikke være meningen, at regeringens initiativ over for dette problem skal indskrænkes til blot at bede folketinget videreeksperdere dette forlig. Dertil forekommer det mig at boligspørgsmålet er for alvorligt.

Jeg nævnede før, at det ærede medlem hr. Erik Eriksen for længst har efterlyst et initiativ fra et uvildigt organ. Han har gjort det nu igen, opfordret til at tage et nyt initiativ netop på baggrund af det materiale, som nu er kommet frem, og som ingen af os naturligvis har haft tid til at sætte os ind i. Forholdet er jo det i øjeblikket, så vidt jeg kan forstå den højtærede statsminister, at alle politiske bestræbelser i erkendelse af den faktiske situation, vi nu engang har i folketinget, går ud på at samle kræfterne om et bredt forlig, og regeringen ved, at venstre er villig til sammen med andre at deltage i et bredt forlig, og regeringen kender fra de foregående debatter udmærket godt vore synspunkter; specielt ved regeringen, hvilken vægt vi lægger på en løsning af boligproblemerne, og dog kommer bolig-

ministeren igen med et forslag, der ikke indeholder noget som helst forsøg på at gå til ondets rod.

Jeg opfordrer den højtærede minister til omgående at fremsætte et udligningsforslag. Nu er der i hvert fald et betydeligt materiale, og alle — bortset naturligvis fra socialistisk folkeparti — har erklæret sig derfor. Vi har gang på gang sagt, at vi er villige til at acceptere overgangsordninger, vi er villige til at være med til at beskytte lejerne, vi er villige til at følge overgangen til fri huslejedannelse op med hensigtsmæssige ændringer i huslejetilskudsordninger. Kort sagt, vi ønsker ikke, at et overgangsforslag skal behæftes med sociale skavanker.

De tanker om familiepolitik, hvorefter tilskudsordningerne udformes således, at der i højere grad tages hensyn til den enkelte families økonomiske forhold, og som nu på det ærede medlem hr. Hastrups initiativ er taget op i forbindelse med lov om boligbyggeri, er ganske utvivlsomt værdifulde i den henseende, men vi kommer jo ingen vegne, heller ikke på dette område, så længe den ansvarlige regering ikke vil spille ud.

Lovforslaget indeholder, som ministeren også nævner det, to hovedpunkter, og det ene går jo ud på at give en generel procentuel husleje-forhøjelse til dækning af øgede drifts- og vedligeholdelsesudgifter. Det kan vi naturligvis principielt tiltræde, det er et krav, vi for længst har rejst, og det er ikke for meget sagt, at det må betegnes som et overgreb over for hus-ejerne, når det ikke tidligere er imødekommet.

Jeg minder om, at jeg i folketinget tidligere har påpeget, hvorledes boligministeriet for længst har givet de sociale selskaber forhøjelser til vedligeholdelses- og drifts-udgiftstigninger, forhøjelser, der overstiger det, der nu tilbydes. Der kan derfor være god grund til at se på enkeltheder i udvalget. De eksempler, der nævnes på forhøjelser af de enkelte lejer som konsekvenser af forslaget, synes ikke at være afskrækkende; ingen kan med rimelighed protestere derimod, alle må jo være interesserede i at medvirke til at opretholde ejendommens vedligeholdelsesstand.

Jeg kan ikke lade være med i denne for-

[Finn Poulsen.]

bindelse og i fortsættelse af ordet overgreb, som jeg brugte, at minde om, at den tidligere boligminister i oktober 1963 sagde her i tinget, at lejeloven ganske vist først udløber om 1½ år, men vi må forinden have en revision af den, der giver ejerne adgang til en rimelig forhøjelse for at kunne opnå dækning for de merinvesteringer, der er forbundet med udlejningsvirksomhed. Jeg erindrer om, at der her kun er tale om det private udlejningsbyggeri, idet udlejningsejendomme, der er opført af de almennyttige boligselskaber eller private bygherrer, der har opnået støtte i henhold til lov om boligbyggeri, ikke er omfattet af huslejelovens bestemmelser, og dér vil huslejen som hidtil alene blive fastsat ud fra driftsmæssige synspunkter. Det er lige stærkt nok, at en sådan forskelsbehandling kan tolereres så lang tid, som det har været tilfældet.

Det andet hovedpunkt er bestemmelsen om huslejerådet, der skal have ganske bestemte funktioner. Det vil jeg ikke på forhånd afvise, men jeg er dog meget betænkelig ved det. I og for sig er det jo en ejendommelig tanke, hvis man tilstræber et frit boligmarked, og det gør man jo, da at oprette et nyt kontrolorgan, der jo netop har som forudsætning, at boligmarkedet ikke er frit.

Jeg kan ikke lade være med i denne forbindelse at minde om, at det åbenbart er den højtærede boligministers mening, at denne lov med de her foreslåede ændringer skal gælde i 4 år. Det er også et spørgsmål, det bliver nødvendigt at komme tilbage til.

Huslejerådets funktion skal efter lovforslaget være én gang om året at træffe beslutning om, i hvilket omfang der under hensyn til stigninger i ejendommenes driftsudgifter og udviklingen på boligmarkedet i øvrigt skal gives udlejere adgang til at forlange gennemført yderligere procentuelle huslejeforhøjelser.

Helt bortset fra at man må have at vide, hvad der menes med „udviklingen på boligmarkedet i øvrigt“, er der vel grund til at spørge, om det virkelig skulle være nødvendigt at oprette et råd på 10 mand for at finde ud af, om der er basis for generelle lejeforhøjelser som følge af stigninger i driftsudgifter. Skulle vi virkelig ikke her i

landet have tilstrækkelige institutioner til at løse denne opgave? Jeg nærer alvorlig bekymring for, at man her er ved at skabe en permanent institution, som vil føre til, at huslejeområdet fastholdes som et reguleret område; men når jeg ikke på forhånd afviser tanken, er det, fordi dette råd, hvis det i øvrigt får tillagt den fornødne myndighed, måske kan blive et virksomt redskab i overgangsperioden fra reguleret leje til fri lejefastsættelse. Et kontrolorgan i denne periode skal vi naturligvis have, det har vi aldrig lagt skjul på, men hvis det skal opfylde en mission, skal rådet have ganske anderledes bemyndigelser end dem, der er tiltænkt det.

Jeg skal i øvrigt ikke gå i enkeltheder med lovforslagets detaljer, men vil dog sige, at jeg nærer afgjort betænkelighed ved at nedsætte procenten ved genudlejning. Jeg beklager, at der intet indeholdes om større mulighed for frivillige aftaler, at spørgsmålet om erhvervslejemålenes særlige forhold ikke er taget op o. s. v. Men alt dette skal jeg lade ligge og så igen nævne, at jeg savner en begrundelse for, at denne lov skal gælde i 4 år.

Trods alt det, jeg her har sagt, er det naturligvis klart, at venstre er indstillet på saglig forhandling i udvalget, og her hæfter jeg mig ganske særlig ved ministerens udtalelse i fremsættelsen, hvor han siger:

„Endnu er vel efterspørgselspresset på boliger — især i byområderne — så stort, at et frit boligmarked ikke med ét slag kan etableres“.

Heri er vi fuldstændig enige. Så følger ministeren til:

„Men det vil være rimeligt at drøfte, om der er muligheder for — ud over forslagets rammer — at søge frem mod en normalisering af lejeområdet“.

Dette er en værdifuld udtalelse, men hvad ligger der i den? Den giver anledning til at bede den højtærede minister uddybe det nærmere.

Jeg kan love boligministeren, at der er muligheder, når blot den højtærede minister vil fremsætte et videregående forslag. Jeg minder om, at jeg fra talerstolen her gentagne gange på venstres vegne har sagt, at vi er villige til at samarbejde fordomsfrit, og jeg ved, jeg har udtrykt det så stærkt, at jeg også har sagt, at vi i en given situa-

[Finn Poulsen.]

tion — naturligvis på baggrund af det, der kommer til at foreligge — også vil acceptere synspunkter, som måske egentlig ikke kan kaldes vore.

Det haster altså, og situationen synes at være moden dertil, højtærede minister. Det saglige stof foreligger jo nu gennem det meget betydelige materiale, vi har. De politiske muligheder foreligger jo også, og ikke mindst den øjeblikkelige økonomiske situation taler jo så afgjort for, hvis man vil se nøgternt og sagligt på problemerne, at bruge huslejeudligningspolitikken som en medvirkende faktor i den forbrugsbegrænsende og opsparingsfremmende politik, som der forhåbentlig lægges op til.

Forud for de forhandlinger, vi nu skal i gang med, vil jeg gerne minde om et forhold til, nemlig at venstre lægger megen vægt på en samlet løsning; det gælder boligbyggeriet, denne lejelov og ejerlejlighedsprincippet. Jeg noterer med tilfredshed og takker for det tilsagn, den højtærede minister har givet om at inddrage spørgsmålet om ejerlejlighedsprincippet i de kommende forhandlinger og stille forslag under den ene eller den anden form til dette principps gennemførelse.

Jeg vil slutte med at spørge den højtærede minister: hvordan skal vi nå det til den 31. marts? Er der overhovedet nogen mulighed for at komme igennem? Jeg ser den ikke. Det er måske en udvej at gennemføre afsnittet om de generelle lejeforhøjelser — jeg siger måske en udvej — og dernæst forlænge lejeloven til 1. juni, men ikke længere. Så er der to måneder til at gennemføre den lovgivning, som alle venter, og som mange forhold nødvendiggør, og så kan vi have en fair chance for at nå frem til en samlet løsning af problemerne i lov om boligbyggeri, i lov om leje og i den kommende lov om ejerlejligheder.

Jeg opfordrer derfor den højtærede minister til ikke at blive stående ved dette lovforslag, som jeg forstod det ærede medlem hr. Axel Ivan Pedersen stort set var tilfreds med, i denne omgang, men gå skridtet videre.

Hastrup: Såvel boligproblemet som dette høje ting vil være bedst tjent med, at forhandlingerne om lejeloven, der berører et

af de mest ømtålige emner i vort samfund, får et så moderat og konstruktivt forløb som overhovedet muligt. Dette kan dog ikke tilbageholde en beklagelse over de meget slette arbejdsvilkår, regeringen har fundet det rimeligt at byde folketinget ved behandlingen af denne sag. Regeringen har hermed i højeste grad vanskeliggjort mulighederne for en grundig og saglig overvejelse ikke blot af huslejespørgsmålet, men også af de hertil knyttede problemer inden for boligområdet.

De bestemmelser i lejeloven, som angår det almindelige huslejeniveau, blev sidst revideret i 1958, hvor huslejen blev fastlagt for en oprindelig 5-årig periode. Allerede dengang blev der udtrykt betænkelighed ved at binde sig for et så langvarigt tidsrum uden hensyn til udviklingen på det øvrige boligmarked. Denne betænkelighed var ikke ubegrundet. Resultatet er blevet en yderligere kraftig forøgelse af spændvidden mellem de forskellige huslejeniveauer. Ikke desto mindre blev det almindelige huslejestop forlænget uændret for et år, da loven omsider skulle revideres. Man ønskede ikke at tage stilling til dette spørgsmål på det daværende tidspunkt. Motiveringen var helhedsløsningen, men der har formentlig også været andre, ikke navngivne motiveringer. Skönt man derefter vidste, at loven udløb den 31. marts i år, og at der nu måtte handles, kom der intet lovforslag ved den nuværende samlings begyndelse. Hermed lammede regeringen i realiteten samtidig de påbegyndte forhandlinger om en ændring af den øvrige boliglovgivning, fordi disse forhandlinger nødvendigvis måtte hente deres forudsætninger i den fremtidige lejelovgivning.

Denne forsinkelse kan måske forklares med, at regeringen afventede resultatet af de forhandlinger, som på det tidspunkt var indledt imellem repræsentanter for udlejer- og lejerorganisationer. Af bemærkningerne til forslaget fremgår det imidlertid for det første, at disse forhandlinger var afsluttet så betids, at udvalgets formand kunne afgive betænkning den 13. januar, og for det andet, at lovforslaget bortset fra redaktionelle ændringer nøje svarer til det udkast, som findes i denne betænkning. Hvis regeringen havde ønsket at give sit forslag et andet indhold end foreslået af udvalget,

[Hastrup.]

kunne det måske forklares, omend ikke forsvarer, at man undlod at fremsætte forslaget straks allerede i slutningen af januar, men ventede til begyndelsen af marts. Men forslaget er som nævnt identisk med betænkningens udkast. Den højtærede boligminister skylder os derfor en forklaring på, at folketinget først nu får mulighed for at behandle dette vanskelige spørgsmål, som regeringen har haft så mange år og så megen sagkyndig hjælp til at forberede sig på. Folketinget får nu kun knap tre måneder til at overveje og afgøre.

Den højtærede boligminister omtalte i fremsættelsestalen sit materiale om huslejeudligningsproblemerne. Det fremgår af talen, at det oprindelig var ministerens hensigt at stille dette materiale til rådighed for medlemmerne af det folketingsudvalg, der ville blive nedsat til behandling af lejeloven. I går syntes den højtærede minister imidlertid pludselig at have skiftet opfattelse; i hvert fald ankom der kl. 17³⁰ til mit hjem et bud fra boligministeriet medbringende dels et venligt brev fra den højtærede minister, dels også det pågældende materiale. Jeg må sige, at jeg var netop på vej ud til et møde og havde derfor ingen mulighed for en grundig gennemgang af materialet, der ikke blot er omfattende, men tillige er krævende læsning.

Jeg ved ikke, om den højtærede boligminister mener, at han med sin hastige udlevering af materialet få timer før denne debat har draget omsorg for, at det kan indgå i debatten. I så fald tør det måske siges, at ordførerne behandles på en måde, der savner enhver form for rimelig hensyntagen.

Jeg må måske også spørge den højtærede minister, hvad der er grunden til, at materialet ikke allerede for længst er udleveret. Redegørelsen fra boligministeriets målsætningsudvalg er dateret den 12. december 1964, og redegørelsen om huslejetilpasningsproblemerne er dateret den 5. februar 1965. Der havde således ikke været noget i vejen for at tilstille os materialet allerede for adskillige uger siden, og det kunne med den største lethed have været udleveret samtidig med, at boligministeren fremsatte sit lovforslag.

Jeg har som sagt ikke haft mulighed for

at gennemgå materialet grundigt; der har kun været tid til at øje i det. Det mest sensationelle er vel nok den forhøjelse af lejeværdien for parcelhuse, som man anser for nødvendig i tilfælde af en forhøjelse af huslejen i de ejendomme, der er omfattet af huslejestoppet. Der forudsættes, så vidt jeg kan skønne, en forhøjelse til 6 pct. af lejeværdiprocenten af den nye ejendoms-skyldvurdering, som almindeligvis ventes at ville stige til det dobbelte i adskillige områder af landet. Det vil altså sige, at man fordobler den procent, hvormed lejeværdien skal beregnes, og samtidig fordobler det beløb, hvoraf den skal beregnes, hvilket giver en firdobling af lejeværdien. Dette anses for en logisk følge af en firdobling af huslejen i den gamle boligmasse. Nu mener jeg ikke, at man med ét slag kan fordoble huslejen i den gamle boligmasse, og det er uden videre klart, at en firdobling af lejeværdien i parcelhuse er en fuldstændig fantastisk tanke, som ville medføre, at mennesker i tusindvis mistede deres nuværende tryghed i boligforholdet, fordi de simpelt hen ville blive beskattet fra hus og hjem.

Mere skal jeg ikke sige om det fremsendte materiale. Jeg har som sagt ikke haft mulighed for at gennemgå det nøjere.

Derimod har der været en, omend beskeden, chance for at orientere sig lidt om de synspunkter, der er kommet til udtryk i den redegørelse, som er udarbejdet af det økonomiske råds formandskab. Dette skyldes ikke en rettidig udlevering af denne redegørelse; også den ankom først i aftes kl. 17³⁰, men heldigvis forholder det sig jo således, at hvad der ikke er til rådighed for folketingets medlemmer, er vore ihærdige og dygtige dagblade i stand til at opspore. Vi er derfor ikke helt uvidende om formandskabets redegørelse.

Formandskabet synes at være nået til den opfattelse, at der er en nær sammenhæng mellem byggepolitikken og den øvrige boligpolitik. Den højtærede minister vil erindre, at dette helt og præcist svarer til, hvad der blev gjort gældende, da forslaget om ændringer i boligloven var til første behandling i november i fjor. Her blev det fremhævet, at en afgørelse om byggeriet nødvendigvis måtte bero på den fremtidige husleje politik. Det var også derfor,

[Hastrup.]

vi bad om hurtigst muligt at få lejeloven inddraget i overvejelserne. Formandskabet synes nu rent ud at erklære, at boligproblemet kun kan løses, hvis lejerstriktionerne gradvis lempes og til slut ophæves.

Adskillige talsmænd for den høje regering har gennem årene hævdet, at det ville være muligt at bygge sig ud af boligmangelen. Formandskabet forkaster altså denne opfattelse, utvivlsomt med rette. Selvfølgelig vil det være en opgave at sikre et så stort og omfattende nybyggeri som muligt, men løse boligproblemet kan det altså ikke, for hvad vil det sige, at boligproblemet er løst? Ja, det vil jo give sig udslag i, at der findes en boligreserve, så konkurrencen er fri og de boligsøgende har noget at vælge imellem. Denne boligreserve må formentlig svare til et sted mellem 30.000 og 50.000 boliger for hele landet. Men det er naturligvis ganske givet, at en sådan boligreserve ikke kan oparbejdes i nybyggeriet; det er helt utænkeligt, at ét eller måske to års samlede produktion af nye boliger skulle stå tomme. Hverken det offentligt støttede eller det privat finansierede boligbyggeri ville være i stand til at bære noget sådant. Allerede på det tidspunkt, da blot få tusinde nye boliger ikke lader sig afsætte eller udleje, vil der blive udvist tilbageholdenhed inden for nybyggeri. Den store økonomiske risiko medfører, at nybyggeriet fungerer som en slags ventil, der hele tiden opretholder et konstant tryk i kedlen; det kan ikke sikre os en boligreserve.

Det sandsynlige er vel endda, at nybyggeriet allerede inden længe vil komme ud for vanskeligheder, til trods for at boligproblemet stadig er lige alvorligt og lige pinagtigt for de befolkningsgrupper, det særlig drejer sig om. Det kan udmærket tænkes, at vi vil komme til at befinde os i en situation, hvor der både er mangel på boliger og mangel på arbejde inden for byggefagene. Formandskabet peger på denne risiko, som unægtelig ville føje spot til den

skade, der allerede er forvoldt på boligområdet.

Den nødvendige boligreserve må være jævnt fordelt over hele boligmassen. Skal den endelig have et tyngdepunkt, må det snarere være i det ældste end i det nyeste byggeri. Det er også en betingelse for, at vi kan komme i gang med den hårdt tiltrængte sanering af de mange gamle og uegnede boliger, som optager kostbare arealer og spærrer for en moderne og hensigtsmæssig byudvikling. En løsning af boligproblemet beror derfor ikke blot på nybyggeriet, men i høj grad også på de forhold, der er gældende for det øvrige boligmarked.

Den højtærede boligminister har altså valgt at fremsætte det forslag, som er blevet resultatet af forhandlingerne mellem forskellige ejer- og lejerorganisationer; men man må forstå den højtærede minister således, at han i og for sig ikke anser dette for at være tilfredsstillende. I bemærkningerne til lovforslaget tales om efterhånden at nå frem til en frigørelse af huslejeforholdene, og den højtærede minister siger i sin fremsættelsestale, at det ville være rimeligt at drøfte, om der er mulighed for ud over lovforslagets rammer at søge frem mod en normalisering af lejeområdet.

Må jeg først sige, at jeg ganske kan dele den højtærede ministers anerkendelse af de to organisationers repræsentanter, som har haft mod og mandshjerte til at slutte en aftale, skønt de måtte vide, at den ville volde dem betydelige vanskeligheder blandt deres egne medlemmer. Det er på en måde noget af en falliterklæring for lovgivningsmagten, at de to organisationer overhovedet har fundet det nødvendigt, om jeg så må sige, at tage denne sag i deres egen hånd. Bitre erfaringer har fået udlejerne til at tvivle på det mulige i at vinde forståelse og opnå retfærdighed hos lovgivningsmagten, skønt denne har pligt til at varetage alle samfundsborgeres interesser, og de lejere, der har deltaget i forhandlingerne,

[Hastrup.]

har vel fundet, at den beskyttelse, loven ydede dem, efterhånden havde overskredet det rimeliges grænser. Erkendelsen af, at man oppebar en fordel på andres, måske navnlig på de unges og de voksne familiers bekostning, har formentlig også spillet en rolle for Danmarks Lejerforbund, og det er megen anerkendelse værd. Det er forgæves, man leder efter en tilsvarende medmenneskelig og samfundsmæssig forståelse i den henvendelse, som folketinget den 2. marts modtog fra repræsentanter for 6 navngivne københavnske lejerforeninger.

Se, ganske uden hensyn til, hvilke og hvor mange organisationer der har deltaget i forhandlingerne og bidraget til den trufne aftale, er det imidlertid klart, at folketinget har sit eget og selvstændige ansvar. Dette fremgår jo også af den højttærede boligministers bemærkninger om mulighederne for at gå ud over lovforslagets rammer.

Lovforslaget har en række svage punkter. Dette gælder f. eks. bestemmelserne om lejerregulering ved genudlejning, idet man begrænser adgangen til forhøjelse, når en lejlighed bliver ledig og på ny skal udlejes, derved at den hidtidige sats nedsættes fra 25 til 10 pct. af 1939-lejen. Adgangen til lejeforhøjelser ved genudlejning er et meget vigtigt led i bestræbelserne på at nå frem til frie forhold, da man ad denne vej gradvis og hensynsfuldt kan nærme huslejen til markedsprisen. Den medfører en automatisk regulering, som efterhånden vil kunne udligne huslejeniveauerne, og som bidrager til at mindske forskelsbehandlingen mellem dem, der er så heldige at komme ind i den gamle boligmasse, og dem, der er så uheldige at få anvist en af de nye, meget dyre boliger. Det konservative folkeparti ser derfor meget nødtigt, at disse regler forringes eller udvandes. Vi finder tværtimod anledning til, at der bygges videre på dette princip.

Lovforslagets bestemmelser om lejeforhøjelse i ejendomme, der er opført henholdsvis før 1890 og i perioden fra 1890 til 1900, nødvendiggør også en nærmere overvejelse. Ganske vist følger man her de hidtil gældende regler, men det er en kendsgerning, at mange af disse ejendomme er nok så velegnede og brugbare som adskillige af de

ejendomme, der er opført i tiden efter år 1900.

Lovforslagets vigtigste bestemmelser vedrører den generelle forhøjelse af huslejen i de områder, hvor huslejestopet er gældende. Hvor meget huslejeudligning det egentlig vil medføre, er et spørgsmål. Så vidt jeg kan skønne, betyder 25 pct. af 1939-lejen nogenlunde det samme som 5 pct. af lejen i de boliger, der er opført i 1959. Det er det samme beløb nogenlunde i kroner og øre. Det giver nok en forhøjelse, men jo ikke en udligning.

Ser man på de lejeforhøjelser, der er gennemført eller for tiden forberedes i det almennyttige boligbyggeri, konstaterer man også her en betydelig spændvidde i forhold til den private udlejningsmasse. Jeg har fået forelagt nogle eksempler på sådanne forhøjelser i de almennyttige selskaber.

Et af disse eksempler drejer sig om en ejendom, der er opført så sent som i 1949. Her var lejen oprindeligt godt 18 kr. pr. m². Siden blev den forhøjet til 35 kr. pr. m², og nu forhøjes den yderligere til 44 kr. Det er en stigning på 130 pct. — ikke siden 1939, men siden 1949, og en stigning på 24,6 pct. i den i dag gældende leje. Et andet eksempel drejer sig om en ejendom, som er opført i 1950. Den har fået en forhøjelse på næsten 100 pct. siden 1950 og på ikke mindre end 38,9 pct. i den gældende husleje.

Private udlejningsejendomme, opført i 1950, har fået tilladt en samlet forhøjelse på 16 pct., heraf i kraft af forslaget knap 10 pct. i den gældende leje. Det er en meget betydelig forskel, der her konstateres mellem, hvad der tillades og anses for rimeligt i de boliger, der er baseret på den såkaldte omkostningsbestemte leje, og i de boliger, der er baseret på privat investering.

Som forholdene stiller sig på baggrund af de mange års forfejlede boligpolitik, vil en forhøjelse af en størrelsesorden nogenlunde svarende til den, hvormed forslaget opererer, formentlig være i overensstemmelse med, hvad det er muligt at gennemføre inden for et enkelt år, når der skal tages fornødent hensyn for det første til de nuværende lejere, der har indstillet deres tilværelse på huslejerestriktionernes beskyttelse, og som ville blive bragt i alvorlige vanskeligheder ved en pludselig, kraftig forhøjelse af huslejen, og

[Hastrup.]

for det andet til lejeforhøjelsens pristalsmæssige virkninger. Betingelsen må dog være, at forhøjelsen indgår som et led, et første led i en gradvis regulering af lejen, og at der fortsat og i øget udstrækning åbnes mulighed for lejeregulering ved genudlejning.

Såvel de beregninger, der foreligger fra grundejerside, som redegørelsen fra det økonomiske råds formandskab synes at godtgøre, at huslejen har en overordentlig kraftig virkning på pristallet.

Formandskabet mener, at de nuværende regler for pristalsberegningen vil udløse 2-3 gange det beløb, hvormed huslejesummen stiger, men hvis dette er rigtigt, må der jo være en eller anden fejl i pristalsmekanismen. Jeg anmoder om, at statistisk departement snarest muligt opfordres til at udarbejde en kommentar til formandskabets oplysninger, og at der forelægges folketinget en udførlig redegørelse for boligudgiftens indflydelse på pristalsberegningen. Man tør næsten slet ikke tænke den tanke til ende, hvis det skulle afsløres, at en stor del af boligproblemet, efterspørgselspresset og inflationen i virkeligheden beror på noget, der kan karakteriseres som en regnefejl.

Har man den opfattelse, at boligproblemet kun lader sig løse via en gradvis og frem til en endelig frigørelse af husleje-problemerne, er det ikke tilstrækkeligt at tage stilling til, hvad der skal ske i det første år. Det må også afgøres, hvad der skal ske i de kommende år. Forslaget overlader denne side af sagen til det påtænkte huslejeråd, men det lader sig ikke gøre. Huslejerådet har alene til opgave at regulere huslejen ud fra driftsøkonomiske forudsætninger; det har ingen pligt til at tage samfundsøkonomiske hensyn. Man kan derfor frygte, at huslejerådet vil fastlåse udviklingen, så vi kommer ud for noget i retning af det samme, som vi har oplevet gennem de senere år.

Er målsætningen efterhånden at nå frem til et frit boligmarked, må lovgivningsmagten i det mindste give huslejerådet faste retningslinjer for de kommende års reguleringer af huslejen på samme måde, som der gives det for forhøjelserne det første år. Disse retningslinjer må bygge på princippet om den gradvise afvikling.

Det konservative folkeparti mener for det

første, at man bør fortsætte med at ophæve restriktionerne i landdistrikter og byområder, efterhånden som boligsituationen gør det muligt f. eks. som følge af begyndende boligledighed.

For det andet, at huslejen bør forhøjes, når lejligheder bliver ledige, ikke blot med de foreslåede 10 pct., men med en procent-sats, der tilnærmer huslejen til prisniveauet i et frit boligmarked.

For det tredje, at der ud over forslagets rammer bør gives adgang til årlige lejereguleringer på fra 5 til 10 pct. af den gældende leje, svarende til fra 10 til 20 pct. af 1939-lejen, dog afhængig af lejlighedernes kvalitet og beliggenhed.

For det fjerde, at lejeværdien i parcelhuse ikke ensidigt forhøjes, således at der opstår et misforhold mellem det at bo i eget hus og at bo i en udlejningsejendom. Her må en række forhold tages i betragtning, også hensynet til den udvikling i ejendomsskyldvurderingen, der er en følge af de restriktioner, der er pålagt udbuddet af byggrunde.

Vi ønsker for det femte, at de sociale virkninger af huslejeforhøjelserne mildnes gennem tilskud, som tager fornødent hensyn til mennesker med lave indkomster og familier med børn.

For det sjette ønsker vi, at tanken om en tidsbegrænset lejeropsparingsordning underkastes en konstruktiv behandling. Den kan muligvis hjælpe os frem til en hurtigere afvikling af restriktionerne under hensyn både til lejerne og til de pristalsmæssige virkninger.

Endelig ønsker vi for det syvende at få gennemført princippet om ejendomsret til lejligheder.

Dette er vore synspunkter, men det er naturligvis klart, at det også, og navnlig, er nødvendigt at få skabt klarhed over, hvad der er regeringens hensigter. Denne klarhed er ikke tilvejebragt med det foreliggende lovforslag, hvilket kan undre, når man betænker, at afgørelsen ønskes truffet inden den 1. april. Den højtærede boligminister taler jo selv om mulighederne for ud over forslagets rammer at søge frem til en normalisering af lejeområdet. Hvad ligger der i denne udtalelse? Ønsker man en frigørelse af boligmarkedet, således at dette kan fungere præcis på samme måde

[Hastrup.]

som markedet for andre forbrugsgoder, d. v. s. på grundlag af en fri og effektiv konkurrence, eller betragter man en boligskat som et udtryk for normalisering? Er det de forslag om huslejeudligningssystemer, der skal være omtalt i det materiale, vi fik i går, man spekulerer på at få gennemført?

Det konservative folkeparti kan selvfølgelig ikke gå med til noget, der kan medføre en mere eller mindre direkte varig socialisering af boligområdet. Vi mener, at der findes liberale metoder, som på socialt grundlag er i stand til at bringe os ud af de nuværende vanskeligheder. Vi har peget på disse metoder, og vi er villige til at forhandle på dette grundlag.

Else-Merete Ross: Jeg vil gerne begynde med at takke den højtærede minister for en tyk konvolut, der blev bragt pr. bud til min bopæl sent i går. Jeg fandt den, da jeg kom hjem kl. 12 i nat fra et møde. Konvolutten indeholdt bl. a. det materiale, som løseligt var omtalt i fremsættelsen, og som jeg havde savnet stærkt under udarbejdelsen af min ordførertale. Uden materialet var det umuligt at danne sig et skøn over de økonomiske virkninger, som den foreslåede huslejestigning eller en højere eller lavere stigning ville have på hele samfundsøkonomien. Virkningerne på lejenniveauet i nybyggeriet var det heller ikke muligt at vide noget om. Hvorfor fik vi dog ikke det materiale i torsdags samtidig med lovforslagets fremsættelse? Med det fremsendte materiale er der kommet så mange nye momenter ind i de overvejelser, vi tidligere har gjort os i mit parti, at jeg synes, det er meget vanskeligt at tage stilling til lovforslaget i dag, hvor vi endnu står meget usikre over for de økonomiske konsekvenser af den foreslåede huslejeforhøjelse.

Den sidste bemærkning i målsætningsudvalgets redegørelse har gjort stærkt indtryk på mig. Udvalget understreger, at der selv ved mindre ændringer i lejelovgivningen kan ske en sådan præjudicering af senere foranstaltninger, at en samlet løsning af de bygge- og boligpolitiske problemer vanskeliggøres. Jeg ville have fundet det rimeligt, hvis man havde udsat førstebehandlingen en dag, så ordførerne kunne

have haft tid til at drøfte det nye materiale også i deres grupper.

Da der nu foreligger alt dette materiale, der efter min mening må indgå i vurderingen af løsningen af husleje-problemet, finder det radikale venstre, at vi er i uforsvarlig tidnød. Derfor vil mit parti foreslå at forlænge den eksisterende huslejelov f. eks. indtil den 1. juli, så vedtagelse af en ny huslejelov kan ske en gang inden sommerferien i forbindelse med vedtagelsen af boligloven. Kan der ikke nås tilslutning hertil, ønsker vi en ændring af revisionsbestemmelsen, så revision ikke først skal ske om 4 år, men allerede i næste folketingsår. Vi erkender, at dette vil medføre usikkerhed både i ejer- og lejer kredse og give meget administrativt besvær for huslejenævnene; derfor mener vi, det vil være bedre at følge vort forslag, men det forudsætter naturligvis en ret bred tilslutning.

Jeg skal herefter gå over til at gøre nogle bemærkninger om det foreliggende lovforslag. Trods det generelle forbud mod leje-forhøjelser, der har været gældende fra 1939 i den ældre boligmasse og fra 1951 i alle lejligheder, er der alligevel gang på gang givet tilladelse til mindre leje-forhøjelser, der skulle give nogen dækning for øgede driftsudgifter. Ofte har man også som motiv anført, at man gennem leje-forhøjelserne tilstræbte en udligning mellem lejeniveauet i gamle og i nye ejendomme. Da omkostningerne i nybyggeriet hver gang er steget mere end de tilladte leje-forhøjelser i den gamle boligmasse, er svælget mellem huslejen i nyt og gammelt byggeri stadig meget stort. Da især unge familier og tilflyttere henvises til nybyggeriet, er det forståeligt, at det vækker misfornøjelse, at en familie i nybyggeriet kan sidde for en leje, der er tre gange så stor som en anden familie med samme indtægt og samme antal børn, der vinder i lotteriet om lejligheder i det gamle byggeri. Familien med den lave husleje har mulighed for at skaffe sig andre forbrugsgoder, som familien med den høje husleje er afskåret fra. Her havde jeg gerne haft en vurdering fra de økonomiske eksperter om, hvilken betydning for samfundsøkonomien dette merforbrug har; idet jeg ikke mener, at misundelsen, så psykologisk forståelig den end er, er tilstrækkelig at bygge på.

[Eise-Merete Ross.]

Allerede i 1961 blev der i åbningstalen sagt, at regeringen overvejede en løsning på huslejeprøblemet, således at lejen i den nyere og ældre boligmasse kom til at stå i et passende forhold til boligens værdi. Det er et sagligt og rimeligt udgangspunkt, og jo længere vi kommer i den retning, desto mere nærmer vi os et frit boligmarked.

For det radikale venstre er spørgsmålet: hvordan får vi hurtigst normaliseret tilstandene på boligmarkedet, og på hvilken måde kan vi sikre, at økonomisk svagtstillede grupper ikke gennem denne normalisering får pålagt økonomiske byrder, de ikke kan klare? Vi mener, at det foreliggende lovforslag er et skridt på vejen mod normalisering, og er villige til at drøfte, om skridtet er tilstrækkeligt. Derimod indeholder lovforslaget intet om sociale hensyn; jeg skal senere vende tilbage til dette spørgsmål.

Hvad opnår nu husejerne gennem dette forslag? De opnår for det første, at også lejerorganisationerne er klar over, at en forhøjelse af huslejen er nødvendig for at dække de forøgede driftsudgifter og for at holde ejendommene i en forsvarlig stand. I bemærkningerne til lovforslaget står, at den nu foreslåede forhøjelse ikke er et udtryk for, at der gennem den foreslåede forhøjelse er skabt balance mellem udgifter og indtægter i udlejningsejendomme; balancen vil kun gradvis blive skabt gennem de beslutninger, der senere og gradvis træffes af det huslejeråd, som foreslås oprettet. Rådet skal træffe beslutning om gennemførelse af yderligere procentforhøjelser under hensyn til stigninger i driftsudgifter og til genopretning af ejendommens vedligeholdelsesstandard, ligesom det nævnes, at lejen tillige må dække normale prioritetsydelse og en rimelig forrentning af egenkapitalen. Yderligere skal huslejerådet tage hensyn til udviklingen på boligmarkedet. Jeg vil gerne bede ministeren uddybe, hvad der menes med dette udtryk.

Så kan man spørge, om lejererne får noget som helst andet ud af lovforslaget end en lejeforhøjelse. Kan han også få en vis fordel? Lejererne får den fordel, at den ejendom, han bor i, bliver sat i en bedre stand. I mange af de ejendomme, der i de senere år er overtaget af lejerne, har lejerne selv sat deres husleje op med indtil 60 pct.,

fordi det var en forudsætning for at få ejendommene sat i en forsvarlig stand. De har taget muligheden for genoprettelse af ejendommen på én gang. Men selv med den her foreslåede lejeforhøjelse, hvoraf husejerne skal forøge den andel, der hensesættes på konto for ydre vedligeholdelse, vil ejendommene gradvis blive forbedret.

Lovforslaget indeholder også visse beskyttelsesregler for lejerne. Lejerne har mulighed for skriftligt at meddele, at de ikke kan tiltræde forhøjelsen, og det er så huslejenævnets opgave at tage stilling til, om forhøjelsen er rimelig ud fra forskellige kriterier. Hvis lejligheden ikke er forsvarligt vedligeholdt eller isoleret mod kulde og fugt, kan forhøjelsen gøres betinget af, at disse forhold bringes i orden. Så vidt jeg har forstået, er der adskillige lejere, som mener, at deres lejligheder for øjeblikket ikke holdes i forsvarlig stand, og jeg mener, at de her får en mulighed for, at det kan bringes i orden.

Der gælder forskellige regler efter ejendommens opførelsestid om, hvor mange lejere der skal gøre indsigelse, for at huslejenævnet kan tage sagen op. Ved genudlejning kommer huslejenævnet igen efter forskellige regler ind i billedet.

Den tilladte forhøjelse ved genudlejning er meget beskeden. Vi vil gerne i udvalget have drøftet, om en højere genudlejningspris eller evt. helt frigivelse af prisen — dog under kontrol fra huslejenævnets side med hensyn til leje højdens rimelighed — kunne anvendes for på den måde at fremme en hurtigere udvikling henimod et frit boligmarked. Ved genudlejning er der ingen såkaldte erhvervede rettigheder at tage hensyn til.

Vi har ingen særlige bemærkninger om huslejenævnens sammensætning og forstår godt tanken om at styrke deres autoritet ved at kræve, at formanden skal have juridisk embedseksamen.

Derimod mener vi, at det nok vil være rimeligt at drøfte spørgsmålet om et huslejeråd bestående af en formand og 9 andre medlemmer. Lad gå, at ejere og lejere finder hinanden i et første forslag for at komme videre i retning af normalisering af lejeniveauet; det kan naturligvis have en vis psykologisk virkning. Jeg er dog i tvivl om, hvorvidt det er rimeligt at lade

[Else-Merete Ross.]

to interesseorganisationer besætte 8 pladser ud af 10 i et huslejeråd, som man tillægger så store beføjelser. Et medlem fra boligministeriet og en dommer kommer yderligere med, men det forekommer mig, at f.eks. både finansministeriet og økonomiministeriet måtte være interesseret i at have repræsentanter med i rådet. Der gives dette råd meget store beføjelser med hensyn til de fremtidige huslejeforhøjelser og det tempo og det omfang, hvori disse skal foregå. Jeg synes ikke, vi her i folketinget har nogen mulighed for på indeværende tidspunkt at skønne over, hvorvidt huslejerådet vil gå ind for en meget langsom, gradvis normalisering af lejeområdet eller vil gå ind for, at det sker i få og større spring. Som jeg sagde før, ser jeg godt, at huslejerådet skal tage hensyn til udviklingen på boligmarkedet, men da jeg ikke forstår, hvad udtrykket dækker, gør det ikke min forståelse af, hvilken fremgangsmåde rådet vil følge, klarere.

Samtidig med at det radikale venstre ønsker normalisering af boligmarkedet, ønsker vi også, at økonomisk svagt stillede grupper ikke får pålagt økonomiske byrder, de ikke kan klare. Af ministerens eksempler på, hvad huslejestigningen vil betyde for forskellige lejlighedstyper i ejendomme opført før og efter 1939, fremgår det, at lejeforhøjelserne ikke er særlig store. Men forhøjelsen kan for visse familier og enkeltpersoner netop være den tak højere, som de ikke kan klare.

I boligudvalget har vi fra ministeren modtaget materiale, der kan danne grundlag for en total omlægning af hele boligtilskudsordningen ud fra sociale og familiepolitiske synspunkter, så tilskuddet kan gradueres efter børneantal og lejeløbs størrelse sat i relation til husstandsindkomstens størrelse. Vi kan fra det radikale venstres side ikke gå med til, at nogen på grund af huslejeforhøjelse skulle drives fra hus og hjem. Vi ønsker derfor, at der i forbindelse med lejelovens ændring gives en social sikring for de mennesker, der ikke kan klare huslejeforhøjelsen.

Det ville være en fordel, hvis lejelovsforslaget blev henvist til det folketingsudvalg, der allerede er i gang med at behandle lovforslaget om ændring af boligloven, så

man fik koordineret de to love. Skal de sociale tilskudsordninger lægges om, må principperne fra denne ordning drøftes grundigt, og skal vi nå disse drøftelser i relation til lejeloven, så de kan træde i kraft samtidig med huslejeforhøjelserne, vil det være meget ønskeligt at udsætte revisionen af loven det par måneder, som jeg foreslog.

Idet jeg hverken giver tilslutning eller det modsatte til det foreliggende lovforslag, kan jeg tilsige det radikale venstres medvirken på saglig måde i arbejdet i udvalget.

Kai Moltke: Jeg må sige, at vi på et hvilket som helst tidspunkt er mere end villige til at foretage en saglig gennemgang ikke alene af dette lovforslag og dets problemer, men af hele perspektivet for husleje-lovgivningen. Men jeg bliver ganske vist nødt til at tilføje, at man undertiden udøver en meget hård belastning af begrebet om en saglig behandling af lovgivninger her i tinget. Det er jo ikke nogen tilfældighed, at omtrent alle ordførerne har udtrykt undren over, at vi til behandling af et så afgørende dokument som lejelovsforslaget får lige knap 3 uger. Under valgkampen var boligproblemet jo det vigtigste, det mest brændende i landets politik.

Fornuftige mennesker ændrer ikke enkeltheder uden at se dem i et større perspektiv, uden at vide, hvor man vil hen, og det fik vi jo også 3 kvarter efter den 11. time et lille fingerpeg om i går aftes gennem de dokumenter, som beskæftiger sig med perspektivet. Nu vil jeg ikke sætte mig på den høje hest og sige, at når jeg modtager dokumenter så sent, vil de ikke kunne tages i betragtning, fordi der ikke er tid.

Der er selvfølgelig mange spændende enkeltheder, indhentede oplysninger og meget andet, som kunne trænge til at blive gennemlæst grundigere, men en ting, man ikke kan se bort fra, er, at der i disse dokumenter, når man sammenholder dem, næsten er lidt for mange perspektiver. Man er både i det økonomiske råds formandskabs betænkning og i den såkaldte mål-sætningsbetænkning forsigtig med fristerne. Det økonomiske råd taler om en gradvis proces, og det andet udvalg, som har været

[Kai Moltke.]

nedsat, taler om, at der helst skal gennemføres en udligning hurtigst muligt.

Hvilket helhedsbillede når man så frem til gennem de 3 store dokumenter, som ordførerne fik en aften og så morgenkaffen til at sætte sig ind i? Så vidt jeg kan se, optræder der her perspektiver, men vi ved ikke, hvis perspektiver det er, for det står der ikke noget om. Der er en historie om, at huslejeudligningen vil betyde noget i retning af en fordobling af huslejerne i ejendomme opført før 1960; ikke helt 1,3 milliard kr., som lejen er, men rimeligvis i underkanten, nemlig kun 1 milliard kr. i huslejeforhøjelse. Når man leger med sådanne tal, med så store befolkningsgruppers daglige interesser, så vil jeg dog gerne have at vide: er disse synspunkter, dette perspektiv, regeringens, eller er det blot noget, regeringen ønsker at fremme og forhandle om?

Og man må vist i samme forbindelse sige, at det er jo ikke blot lejerne i den ældre boligmasse fra før 1960, der er tænkt på. Der er 2 andre store grupper, nemlig de 630.000 parcelhusejere og lejerne i de sociale boligselskaber. Nu fik vi andre med nogen betænkelighed det indtryk, at sådanne ting som beskatning af ejendomme, grundskyld m. m. var noget, som regeringen var ved at afvikle; og så ser vi her, at man i udvalget har betænkt også parcelhusejerne i modsat retning for en gangs skyld gennem en fordobling af den lejeværdi, som danner grundlag for deres personbeskatning. Det er ikke, fordi jeg mener, at det i og for sig var så forfærdeligt, men det viser vel én ting: at hvis man først tager fat på leje problemerne, logisk og systematisk, kan man ikke hæve boligudgifterne for den ene gruppe, undtagen logikken og konsekvenserne vil drage alle de andre grupper med sig ind i dette arbejde.

Og som den sidste dråbe i perspektivplanerne, de anonyme perspektivplaner, får vi så bemærkningerne både i betænkningen fra det økonomiske råds formandskab og i målsætningsudvalgets betænkninger: at så sandelig skal heller ikke beboerne i de sociale selskabers ejendomme blive glemte. Hvis den almindelige huslejeudligning kommer, fanger bordet.

Formandskabet fastslår for så vidt, at en sådan udligning her kun kan ske ad beskatningsvejen, medens man i et af de andre dokumenter taler om, at der jo kan gennemføres huslejeudligning ved nye lejemål. Det er ellers her, vi har sagt, at ved fremtidige lejemål, ved fremtidigt lejer-skifte, skal man give dårligt stillede personer fortrin; men her får vi altså billedet af højere leje inden for de sociale boligselskaber ved genudlejning.

Jeg vil gerne vide: hører det med til regeringens indstilling og planer, eller er det noget, som letfærdige embedsmænd har villet skabe diskussion om i visse andre partier som et løst grundlag, noget, der skal forhandles om? For dette er jo noget, som truer med at ramme den store del af landets befolkning.

Man præsenterer os her for et treklover af betænkninger — nu er spillet i gang, og første runde er sat til 3 uger; men så må vi i alt fald, før man anmoder os om at vedtage lovparagraffer, vide: hvor er det, regeringen vil hen med disse udvalgsbetænkninger og med de 5 andre udvalgsbetænkninger, som det økonomiske råds formandskab nævner, og som endnu ikke er afsluttet?

Når jeg er kommet hertil, kan jeg selvfølgelig kun sætte som det første og egentlige mål for behandlingen af denne lovgivning, at der i alle tilfælde gives os ulykkelige boligordførere og det folketingsudvalg, der skal nedsættes, tid til at blive klar over, hvad det overhovedet er, vi beskæftiger os med og vedtager, og hvilke konsekvenser det kan føre med sig. Her kan jeg ikke lade være med at fremkomme med et enkelt citat — jeg beder om den højtærede formands tilladelse dertil. På sidste side i målsætningsudvalgets betænkning fremhæver man nogle ting, som jeg tror at både vi ordførere — og vore partier — skal hæfte os ved. Der står:

„Men man har på den anden side ønsket at understrege, at der selv ved mindre ændringer i lejelovgivningen kan ske en sådan præjudicering af senere foranstaltninger, at en samlet løsning af de bygge- og boligpolitiske problemer vanskeliggøres.“

Og i indledningen til dette afsnit fremhæver man nogle af de fortidige synder her

[Kai Moltke.]

i tinget, idet man anfører, at f. eks. 25 pct.-forhøjelsen ved lejerskifte og flytningen af grænserne, hvor huslejebeskyttelsen gælder, er ting, som har skabt husejerne i disse områder visse juridiske rettigheder, som det ville være uforsigtigt at se bort fra.

Nu dukker der så et andet spørgsmål op her, hvis man taler om huslejudligning og har huslejeudligningen som perspektiv. Skal vi nu til at vedtage nye småbrikker, hvorefter det måske en skønne dag viser sig, at man tilstræber én form for huslejeudligning, men opnår en helt anden, nemlig den, at hele provenuet af juridiske grunde — om man vil det eller ej — for en væsentlig del tilfalder grundejerne? Når jeg fremdrager dette forhold, er det, fordi det både i betænkningen fra formandskabet og i de øvrige dokumenter meget stærkt fremhæves, at en almindelig forhøjelse af huslejen, som ensidigt tilfalder husejerne, vil bevirke en større stigning i ejendomsprisen og dermed en højere risiko for faren for belåning.

Jeg må sige, jeg er virkelig glad for i dag at se, at både det økonomiske råds formandskab og målsætningsudvalget trækker disse elementære økonomiske kendsgerninger frem. Blankobevilling af højere leje til husejeren kan i morgen omsættes i stigende ejendomspriser, i optagelse af lån og i større forbrug — af hvilken art dette forbrug nu er.

Men så tror jeg, vi nærmer os en cirkel, noget af det, man skulle undgå. Man har talt om inflationen som kapløbet mellem priser og lønninger. Ja vel, men priserne sørger man altså for: 100 pct. stigning til lejerne, en stigning til parcelhusejerne og en stigning i det sociale byggeri samt likvidering af omkostningsprisen — grundvolden for det sociale byggeri her i landet. Ja men er det i sig selv ikke et oplæg til et nyt kapløb, og tror man, det vil gå helt stille af? Hvor meget var det, der lige blev givet i løntillæg her ved den fredelige likvidering af overenskomsterne i år, og i hvilket forhold vil de 25 pct. og alt det andet komme til at stå dertil? Man taler jo om og forudiskonterer lejeforhøjelser i ejendomspriserne og ved belåning — og hvad, hvis nu det sker? Er vi så ikke inde i en ny proces, hvis enkelte led alle sammen fører henimod manglende stabilitet i pengeværdien og fortsættelse af inflationspresset?

Derfor kunne det ikke falde mig ind uden videre at stemme for nogen som helst forhøjelse af huslejerne uden nærmere undersøgelse af de driftsmæssige konsekvenser, og uden at loven samtidig i det mindste ledsages af klare forholdsregler gående ud på, at der lægges loft over belåningen. Før et sådant loft er lagt, vil det være yderst farligt at argumentere med de almindelige lejeforhøjelser.

For det andet forekommer det mig, at der ligesom er et modsætningsforhold mellem lovforslagets forskellige bestanddele. Der er almindelig enighed om lejeforhøjelse op til 25 pct. Se, når man regner med, at en lejeforhøjelse på 100 pct. vil betyde rimeligvis en milliardbelåning, så kan jeg da regne ud, at en forhøjelse af huslejerne med ca. 25 pct. heller ikke kan undlade helt at sætte sig spor i belåningsrisikoen. Men hvad er det, man er gået ud fra i det lovforslag, som her foreligger? Fra to principper; det ene er, at i fremtiden skal vi have et huslejeråd, som gennem årlig kontrol og årlige forhandlinger skal se, om mulighederne for en vedligeholdelse bliver tilvejebragt, bliver opretholdt, så folk kommer til at bo menneskeligt. Det er det, som det ærede medlem fru Else-Merete Ross kalder: det, som stilles lejerne i udsigt af direkte fordele. Det kunne da ikke falde mig ind at sige, at nogen lejer er interesseret i, at huset falder ned over hovedet på ham, eller at han kommer til at bo under reparations- og vedligeholdelsesmæssigt helt uforsvarlige forhold. Men mit grundsynspunkt er bare, at det ville være ønskeligt, om man allerede i denne lov byggede på de dokumenterede udgifter i stedet for på de 25 pct. a conto, hvis det alligevel er meningen i den kommende 4 års periode at lade et sådant sagkyndigt råd på grundlag af driftsomkostninger og driftstal være bestemmende for udviklingen.

Jeg forstår altså ikke, hvorfor man ikke med det samme begynder dér, hvor man siger man vil hen, i stedet for at skabe et nyt led, som i den form, lovforslaget har, kan få temmelig farlige konsekvenser ved at fremme inflations- og belåningsprocessen i ejendomme. Det er den slags, vi kan få oplysninger om og forhandle om i udvalget.

Så er der de organisatoriske bestemmelser i lovforslaget. Er det sådan, at regeringen,

[Kai Moltke.]

eventuelt i selskab med de tre andre store partier her i tinget, som man kalder dem, vil til at forberede den totale huslejeudligning, afskaffelse af huslejestoppet og alt det andet? Så forstår jeg pinedød ikke, hvorfor man nu giver sig til at forhandle om ændringer i den organisatoriske opbygning af de organer, som man tilstræber at afskaffe. Her mangler vi altså en lille præmis til. Hvis man regner med den almindelige huslejeudligning, er det så ikke temmelig halsløs gerning at forny de organisatoriske organer for derefter af afskaffe dem? For det er jo ikke små forandringer, der her foreslås. Hidtil har der været en helt anden opbygning af det rundt omkring i kommunerne.

Endelig er der spørgsmålet om huslejerådet. Hvis vi skal have en lejerrepræsentation, må man vel med de forvirrede forhold, vi desværre har her i landet, også forudsige bestræbelser for at få lejerne til ligesom i fagbevægelsen at optræde som en enhed eller, i hvert fald som begyndelsesstandpunkt, gennem en fælles organisation; for ligefrem at oprette nye organer, hvor man får et slagsmål mellem to store, mere eller mindre partipolitisk prægede organisationer, uden at der gøres reelle forsøg på at sammenfatte lejerne under ét, det kan jeg kun tro vil øge forvirringen. Men det er også en ting, som vi kan undersøge: hvordan skaber man et egnet instrument som det nye huslejeråd, hvis vi vel at mærke får at vide, om det virkelig skal bestå, eller om det i næste omgang vil blive afskaffet?

Det ærede medlem hr. Axel Ivan Pedersen har jo nu to år i træk talt om og til dels været enig med os om, hvilken glædelig stund det ville være, når vi nåede frem til den almindelige revision, den hårdt tiltrængte revision af lejeloven, som jo trænger til ganske andre og større forbedringer end det, som er nået at komme med i dette hastværksudkast. Ja, det ærede medlem hr. Axel Ivan Pedersen har oven i købet

koketteret med, at når vi blot kom til tiden, ville det ærede medlem med bevågenhed se på ændringsforslag selv fra socialistisk folkepartis side, når vi nåede frem til den store almindelige revision. Ingen vil mindre end jeg antyde, at jeg ikke tror, at en sådan tale fra socialdemokratisk side kommer fra et frisk og oprigtigt hjerte, for vi kender manglerne. Nu har vi siddet i udvalg sammen nogle år, og når jeg tænker tilbage på det mareridt, det er at gennemgå den nuværende lejelov, kan jeg ikke lade være med at mindes en lille lignelse, som Niels Bohr i sin tid kom med på den internationale konference om den fredelige udnyttelse af atomenergien.

En taler var så dybsindig og klog, at han selv begreb sammenhængens vingesus, mens tilhørerne havde meget ondt ved at følge med. Den næste endnu større filosof talte sådan, at han måtte kigge i sit manuskript for at forstå sin egen tankegang, mens ingen af tilhørerne forstod et ord; den tredje taler slog alle rekorder og høstede hele bifaldet: han læste sit manuskript op så dybsindigt, så viist, at han selv ikke længere begreb sammenhængen og ingen af tilhørerne forstod noget som helst.

Jeg tror, de fleste af os medlemmer af fortidens boligudvalg har en vis mistanke om, at de folk, der i årenes løb lappede og sammenfikkede den nuværende huslejelov, brugte et sprog, brugte en dokumentation, brugte en sammenfikket jura, der som mønster havde Niels Bohrs tredje og meget dybsindige taler. Når forholdene ligger sådan, tror jeg ikke, vi den ene dag skal snakke om en almindelig revision af huslejeloven, så skal vi undersøge i fællesskab: hvordan skaffer vi de saglige forudsætninger for at gennemføre en saglig behandling? Og når tingene ligger sådan, så er i alle tilfælde mit partis absolutte krav for, at vi vil medvirke til noget som helst, at vi får tid til at sætte os ind i det, og at man forlænger fristen for behandlingen af denne lovgivning — der er talt her om 1. juli; for min skyld kan vi såmænd godt vente til

[Kai Moltke.]

1. januar, men hovedsagen er, at vi ikke håner befolkningen ved at sige, at det høje ting havde knap 3 ugers tid til at beskæftige sig med nogle af de vigtigste sociale og økonomiske problemer her i landet.

Rimstad: I den skriftlige fremsættelse af dette lovforslag indbyder den højtærede boligminister til en drøftelse af mulighederne for at komme længere frem ad vejen mod, som ministeren forsigtigt udtrykker sig, en normalisering af lejeområdet. Det er i fortolkningen af det sidste udtryk: „en normalisering af lejeområdet“, at nøglen til hele det ulykkelige boligspørgsmål ligger gemt. Jeg er ikke i tvivl om, at den højtærede minister ved en normalisering forstår en huslejeudligning. Jeg er fremdeles heller ikke i tvivl om, at ministeren gerne ser en ud-ligning. Det, der formodentlig skiller hans og min opfattelse, er måden, hvorpå ud-ligningen skal ske.

Inden jeg går over til at omtale selve det lovforslag, den højtærede minister kommer med, vil jeg understrege, at der er al mulig grund til at anerkende den grundighed og ihærdighed, hvormed ministeren har begyndt sin ministergerning ved at lade selve problemstillingen i dette meget intrikate spørgsmål undersøge. Foruden de undersøgelser, som det tidligere nedsatte målsætningsudvalg har arbejdet med, har ministeren ladet dels det såkaldte lejelovsudvalg af 1964, dels en arbejdsgruppe inden for boligministeriet beskæftige sig med forarbejder til nærværende lovforslag, og hertil kommer så redegørelsen for sammenhængen mellem bygge- og boligpolitikken og den økonomiske politik i øvrigt, som formandskabet for det økonomiske råd har udarbejdet.

Jeg har kun haft en meget begrænset tid til at gennemgå disse undersøgelser, hvis resultat for de tres vedkommende jeg først modtog i går. Jeg må derfor mene, at denne første behandling i folketinget burde have været udskudt i hvert fald nogle dage, således at der var givet ordførerne bedre tid til at sætte sig ind i materialet i en så vigtig sag som denne. Det er fra min side ikke nogen bebrejdelse mod den højtærede boligminister, hvis hensigter og arbejde med at samle materialet jeg som sagt i høj grad påskønner.

Jeg vil gerne begynde med at trække nogle få generelle synspunkter op, fordi de har betydning for den vurdering, vi her skal foretage.

I november måned 1963 beskæftigede folketinget sig med et forslag om ændringer i lov om boligbyggeri. På mit partis vegne fremhævede jeg dengang, at man hverken kunne eller burde behandle boligbyggeriet og huslejelovgivningen hver for sig, men at de to spørgsmål uløseligt hang sammen. Jeg understregede denne opfattelse ved at foreslå tinget en dagsorden, som opfordrede regeringen til i god tid at fremsætte forslag til ophævelse af huslejestoppet på en sådan måde, at der toges fornødent hensyn til de økonomiske overgangsvanskeligheder, der ville opstå for et flertal af lejerne, hvis ophævelsen ikke skete gennem en tidsmæssigt afpasset overgangsperiode. Vor opfattelse var dengang den samme som i dag. Det blev af vort parti dengang sagt meget tydeligt, at man på den ene eller den anden måde måtte genskabe en boligreserve. Det kan kun gøres ved at ophæve huslejestoppet, og det kan ikke nås gennem selv det stærkest muligt forcerede byggeri.

Det er derfor for os ikke forbavsende, men naturligvis glædeligt, at det økonomiske råds formandskab er kommet til samme resultat. Et par citater fra den tilsendte sidste publikation vil vise det. Jeg vil gerne have tilladelse til et par citater. På side 25 øverst står der:

„Der er fra et økonomisk synspunkt grund til at fremhæve, at genskabelsen af et frit boligmarked synes at være en forudsætning for, at man kan realisere den ligeledes alment accepterede målsætning om en jævn og kraftig vækst i boligbyggeriet. Boligpolitikken har herved nøje sammenhæng med byggepolitikken.“ Det siges dernæst nederst på side 25:

„For at et frit boligmarked kan fungere, må der være en vis reserve af ledige lejligheder inden for de forskellige kategorier af boliger.“

Og endelig står der side 46:

„Ved en fastholdelse af huslejestoppet må man påregne, at risikoen for ledighed ensidigt koncentrerer om nye lejligheder. Resultatet heraf kan blive et tilbageslag i byggeriet, således at man ikke får skabt den tilsigtede boligreserve.“

[Rimstad.]

Jeg tror, at disse citater er tilstrækkelige til at vise den overensstemmelse, der er mellem vort partis synspunkter og opfattelsen hos det økonomiske råds formandskab, hvor det gælder restriktionsophævelsernes virkning. Men vi havde for halvandet år siden kun et mådeligt held til at overbevise minister, regering og folketing om det rigtige i de her anførte synspunkter. Den daværende boligminister, den nuværende højtærede Grønlandsminister, svarede mig, at man næppe, selv i forslags form, på det daværende tidspunkt kunne fiksere huslejestoppets endelige bortfald, og det havde han naturligvis ret i, desværre; for på det tidspunkt kunne man jo tælle dagene til valget og måtte altså nøjes med at fiksere omfanget af vælgerangsten. Det var værre, at den socialdemokratiske ordfører, det ærede medlem hr. Axel Ivan Pedersen, sagde, at mit dagsordensforslag ikke var relevant. Det må det økonomiske råds formandskab i hvert fald nu have overbevist ham om at det var. Han sagde i øvrigt dengang til mig, at mit forslag til en dagsorden var stillet af taktiske grunde; jeg håber med denne udredning at have overbevist ham om, at han burde have sagt saglige.

Jeg skal derefter sige nogle ord om det foreliggende lovforslag. Det deler sig naturligt i to dele: de procentuelle lejeforhøjelser og oprettelsen af et huslejeråd.

Hvad det første spørgsmål angår, er det vist ikke nødvendigt for mig at fremhæve, at forslaget ikke løser alle problemerne vedrørende de store spring, der er mellem de forskellige huslejeniveauer; det har ministeren jo selv gjort opmærksom på. Jeg ved heller ikke, om jeg vil skrive under på, at der gennem forslaget vil blive tale om en vis udjævning, således som den højtærede boligminister nævner det, for det forekommer mig, at det, der bliver tilbage til de gamle ejendommers ejere efter et mere end 20-årigt afsavn af deres fulde rettigheder som borgere i dette land, er meget lidt. Det synes jeg godt ministeren kan medgive mig, særlig når han endnu en gang lader de meget små forhøjelsestaler, som han så omhyggeligt og forsigtigt nævner i fremsættelsestalen, løbe gennem hovedet — og for resten behøver

den højtærede minister vel ikke al den megen forsigtighed, for tallene er jo slet ikke hans, men lejelovsudvalgets af 1964 og vil altså kun i meget ringe grad blive skrevet på en eventuel valgkonto. Men naturligvis er lidt bedre end slet ingenting, særlig når man er helt udhungret, således som mange af ejerne af de ældre ejendomme, der i dag er henvist til at optage dyre lån med store kurstab, er det. Vi vil derfor være positivt indstillet over for denne del af ministerens forslag, selv om vi må understrege, at den ikke bringer nogen form for løsning af det problem, som her skal løses.

Den anden del af lovforslaget, oprettelse af et huslejeråd, er vi derimod meget lidt glade for, for det betyder jo en ny administration, hvis vækst ifølge Parkinson må forudses som sikker med tilsvarende voksende udgifter for staten. Vi tror heller ikke rigtig på, at dette nye organ kan medvirke til nogen generel løsning af det store spørgsmål, vi her diskuterer: huslejerestriktionernes ophævelse. Tværtimod tror vi, at vejen til målet vil blive vanskeligere, fordi et sådant nævn — og det har vi jo erfaring for — kun med besvær igen lader sig udrydde. Vi ved imidlertid, at der er husejere, som nærer store forventninger til dette nævns arbejde, fordi de mener, at det kan skaffe dem en smule af deres tabte ejendomsret tilbage. Efter vore erfaringer anser vi dette for alt for optimistisk, men vi vil gerne her give ministeren tilsagn om at afvente resultatet af den kommende udvalgsbehandling, før vi tager endelig stilling til forslaget som helhed.

Jeg vil gerne til sidst understrege, hvad både jeg og flere andre ærede ordførere allerede har sagt, at det er nødvendigt, at folketinget, næste gang det skal behandle en så vigtig sag som denne, får meget bedre tid til at sætte sig ind i det materiale, der er baggrunden for forslaget.

Boligministeren (Kaj Andresen): Jeg vil gerne takke de ordførere, der har givet tilsagn om en velvillig behandling af det lovforslag, der foreligger. Flere har med dette tilsagn gjort opmærksom på, at de mener, vi skulle gå videre, end forslaget går, og det skal jeg vende tilbage til.

De fleste af de ærede ordførere har beklaget sig over lovforslagets sene frem-

[Boligministeren.]

sættelsestidspunkt og over mangelen på materialet. Må jeg dertil sige, at også regeringen og boligministeren måtte have tid til en grundig forberedelse og undersøgelse af hele denne sag. Det er vel nok sådan, at vi alle er klar over, at der er et problem; der er også nogle, der har givet udtryk for, at det er forholdsvis let at se, hvad der er problemet, og måske også hvordan det skal løses. Jeg har imidlertid den opfattelse, at de undersøgelser, vi har ladet foretage, har vist, at det slet ikke er så let. Vi har ladet foretage en række undersøgelser og bl. a. efter aftale med målsætningsudvalget en undersøgelse, der går, skal vi sige på lidt længere sigt. Vi har haft et udvalg sidende, hvor repræsentanter for Danmarks Lejerforbund og grundejerne har forhandlet om tingene. Deres arbejde blev færdigt hen i januar måned. Vi måtte på grundlag af det materiale, der da forelå, yderligere lade tingene samarbejde og se på, hvad de problemer, der var peget på i målsætningsudvalgets betænkning og fra anden side, måtte medføre af konsekvenser.

Derpå har et udvalg om huslejetilpasning, som jeg også har nævnt i fremsættelses-talen, gennemgået dette materiale, og i begyndelsen af februar var det færdigt med sine overvejelser. Det er alt dette materiale; boligministeriet og regeringen har ment måtte danne udgangspunkt for en vurdering af, hvilket forslag der måtte fremsættes. Det er jo rigtigt, at dette forslag skulle fremsættes, fordi lejeloven udløber til 1. april, men det materiale, der fandtes i de forskellige undersøgelser, gjorde, at man ganske naturligt måtte vælge det udgangspunkt, regeringen har gjort, og fremsætte forslaget i overensstemmelse med de punkter, der gennem de forhandlinger, der var ført mellem ejere og lejere, var opnået enighed om.

Når man beklager sig over, at materialet først kom i går, beklager jeg det; det var ment som en venlighed. Jeg har bebudet dette materiale — den del af det, som boligministeriet har ladet udarbejde, og som har dannet grundlag for vore overvejelser — og bebudet, at det samlede materiale skulle stilles til rådighed for det udvalg, der blev nedsat. Rapporten fra det økonomiske råd har boligministeriet for så

vidt ikke noget ansvar for, men da denne gennem pressen blev mere eller mindre offentliggjort, syntes jeg, det var rimeligt, at i hvert fald ordførerne havde mulighed for at sammenligne det, pressen havde skrevet, med selve dokumentet, og derfor blev det udsendt i går. Ved samme lejlighed udsendtes det materiale, som det ellers var tanken at aflevere til udvalget.

Jeg forstår godt, at det tidspunkt, lovforslaget fremsættes på, naturligvis kan give anledning også til de bemærkninger af kritisk karakter, der er gjort om tidsproblemet i forbindelse med behandlingen af lovforslaget og de problemer, der ligger omkring det. Der har jo i dag her været nævnt muligheder for at skaffe længere tid til forhandlingerne, hvad jeg ikke skal sætte mig imod; tværtimod vil jeg gerne være med til, hvis dette ønskes, at vi får en forlængelse, enten som det er foreslået af det ærede medlem hr. Finn Poulsen, eller som det er foreslået af det ærede medlem fru Else-Merete Ross, en forlængelse, der kan give den tid, der skal til for en behandling af det foreliggende lovforslag.

Det ærede medlem hr. Axel Ivan Pedersen var inde på spørgsmålet om præmiering — tror jeg det ærede medlem kaldte det — af udlejning af større lejligheder til familier med børn. Det er et spørgsmål, der før har været drøftet i forbindelse med lejelovsbehandling. Det er vel en tanke, som nok kunne overvejes. Måske kunne den overvejes i forbindelse med genudlejningsprocenten. Det kunne måske være rimeligt, hvis nogle af de store, rummelige lejligheder, efterhånden som de blev ledige, blev stillet til rådighed for et større antal personer, at det da på en eller anden måde blev præmieret. Der er dog problemer i denne forbindelse. Hvis lejerne i en lejlighed af denne art får mange børn, skal der så også gives tilladelse til forhøjelse, og omvendt, hvis en familie med et stort antal medlemmer er kommet ind på disse vilkår, hvad så, hvis de bliver enlige? Det er et problem, men det kan da overvejes.

Det ærede medlem var også inde på spørgsmålet om virkningen på obligationsmarkedet. Jeg vil ikke nægte, at det er et problem, selv om det vel nok er et begrænset problem i forbindelse med det foreliggende lovforslag. Vi må vel vente at se,

[Boligministeren.]

hvilket resultat udvalget, der behandler spørgsmålet om realkreditten og dens løbetid, kommer til.

Det ærede medlem hr. Finn Poulsen, som jo også var inde på spørgsmålet om den korte tid og materialet, mente, at forslaget var for begrænset, og at man burde være gået videre, at det næsten ordret var udtryk for resultatet af forhandlingen mellem Danmarks Lejerforbund og grundejerorganisationerne. Jeg synes på den anden side, at når netop disse to organisationer er nået til et resultat — og det må erkendes, at interesseorganisationerne på dette felt ikke før i tiden har haft let ved at komme på talefod — måtte det være rimeligt, hvis man ville vælge dette resultat som udgangspunkt, at man stort set holdt sig til de hovedregler, man var blevet enig om. Derfor mener jeg altså også, det er rigtigt, at dette udgangspunkt anvendes i forhandlingerne.

Det ærede medlem mente, at man skulle gå langt videre og omgående komme med et udligningsforslag. Det er vel nok sådan, at det materiale, der foreligger, viser, at problemerne er så store, at de måtte kræve en lidt længere tid til overvejelser. Når eksperterne — jeg tror, det var det ærede medlem hr. Kai Moltke, der talte om hele dette ekspertmateriale — nu har udarbejdet dette materiale, må politikerne vel ønske at overveje det og ikke uden videre sige, at det, eksperterne har sagt, skal accepteres, som det står på papiret.

Det ærede medlem hr. Finn Poulsen spurgte, om det var en rimelig forhøjelse. Ja, det er altså den forhøjelse, som de to parter er blevet enige om, og jeg må mene, at denne forhøjelse på de 25 pct. af 1939-lejen vel nok kan kaldes en rimelig forhøjelse i første omgang. Resten, den gradvise udligning på dette område, skulle så komme via huslejerådet.

Det ærede medlem var mere betænkelig ved huslejerådet. Tanken om huslejerådet stammer vel egentlig fra det svenske system, hvor man har en tilsvarende ordning. Jeg indrømmer, at det, der er foreslået, ikke helt svarer til den svenske ordning, hvor det i virkeligheden er et råd, et huslejeråd. Vi har altså valgt den form, at huslejerådet skulle have ret til at afgøre sagerne, i mod-

sætning til det svenske, som har indstillende myndighed. Jeg ville tro, at netop på dette felt er det bedre at få et organ, der afgør disse sager, end at man f. eks. en gang om året skulle have dem til behandling her i folketinget. Dette behøver ikke at betyde, at ordningen skal være permanent i al fremtid. Jeg går ud fra, at også den svenske ordning er tænkt som en overgangsordning.

Jeg takker det ærede medlem for bemærkningen om, at partiet venstre er parat til en saglig forhandling om problemerne, og jeg vil også understrege det tilsagn, der er givet med hensyn til andre problemer, som det ærede medlem hr. Finn Poulsen nævnte, bl. a. spørgsmålet om ejerlejlighedsprincippet. Dette vil jeg gerne være med til at tage med ind i forhandlingerne i udvalget og også, hvis man dér finder frem til noget, fremsætte et forslag herom.

Det ærede medlem hr. Hastrup, som også beklagede sig over tidspunktet for udsendelsen af materialet, var inde på, at boligreserven må være fordelt på hele boligmarkedet; problemerne kan ikke løses alene gennem mere boligbyggeri, men vore boligproblemer skal også klares over lejeproblemet. Det er sikkert rigtigt. Der er ingen tvivl om, at vi må have et tilstrækkeligt antal boliger, så boligbehovet bliver dækket. Men det er nok rigtigt, at der kan opstå det problem, at med de lejlighedspriser, vi har i dag, vil ledigheden, hvis den opstod, når vi kom i nærheden af det dækkede boligbehov, alene ramme nybyggeriet. Derfor er det selvfølgelig rigtigt, at en form for tillem্পning af huslejeniveauerne må tilstræbes.

Det ærede medlem var inde på, at genudlejningsprocenten var for lav. Det kan vi naturligvis drøfte. Jeg har allerede nævnt, at man kunne drøfte spørgsmålet i relation til det antal familiemedlemmer, der kom til at bo i lejligheden. Jeg forstod imidlertid, at det ærede medlem også mente, at de generelle forhøjelser var for beskedne. Der er dog her i første omgang tale om en generel forhøjelse på 25 pct. af 1939-lejen med mulighed for via huslejerådet at justere i de kommende år. Jeg har her en artikel, det ærede medlem har skrevet den 25. oktober i Skatteborgeren om boligen og skatten, hvori det ærede medlem giver

[Boligministeren.]

udtryk for, at den konservative boligpolitik bl. a. går ud på årlige reguleringer på 5-10 pct. Jeg synes, at det foreliggende lovforslag ikke ligger så langt derfra.

Når det ærede medlem sammenligner med de sociale selskabers huslejer, så må man være klar over, at en sådan sammenligning ikke helt holder stik. For det første er den basis, man går ud fra, almindeligvis en foreløbig leje, der er fastsat, før bygge-regnskaberne er afsluttet. For det andet skyldes de forhøjelser, som er kommet i tidens løb, dels forhøjelser af ejendoms-skatter, dels forhøjelse af boligsekskabernes ydelser, nemlig renten; der er i og for sig ikke tale om forhøjelser, som har med selve driften at gøre.

Det ærede medlem fremsatte i en række punkter de ønsker, det konservative folkeparti har på dette område, og dem må vi jo tage med ind i forhandlingerne.

Når det ærede medlem bemærkede, at lejeværdien af parcelhuse ikke ensidigt bør forhøjes, så er jeg enig heri, når det ærede medlem siger „ensidigt“. Men det vil være rimeligt, at i det omfang der sker en lejeforhøjelse på boligmarkedet, må den fastlåsen, man har af parcelhusenes lejeværdi, naturligt afløses af en forhøjelse i samme forhold.

Det ærede medlem hr. Hastrup nævnte tilskudsordningen. Den blev også nævnt af det ærede medlem fru Else-Merete Ross. Det ærede medlem hr. Hastrup har fremsendt en skitse, og vi har fra boligministeriet givet en redegørelse for, hvad der helt fra min forgængers tid ved behandlingen af denne lovgivning er udarbejdet i boligministeriet vedrørende tilskudsordninger af en anden karakter end dem, vi har i øjeblikket. Også i en betænkning rummende en undersøgelse af de familiepolitiske forhold er der givet udtryk for, at en sådan vej måtte være rimelig. Disse skitser må vi naturligvis overveje i denne forbindelse. Vi må også gøre os klart, at det kan være vanskeligt at vurdere, hvad disse tilskudsordninger kommer til at koste, for omkostningerne ved dem vil jo afhænge af, hvor huslejeniveauet efterhånden kommer til at ligge. Men jeg er meget villig til at drøfte dette spørgsmål — det har jeg sagt på et tidligere tidspunkt — og finde frem til til-

skudsordninger, der i højere grad end de mere spredte ordninger, vi har, samler tingene.

Det ærede medlem fru Else-Merete Ross var inde på spørgsmålet om en hurtig normalisering. En normalisering er vel ønskelig, men om en hurtig normalisering er ønskelig, er et andet spørgsmål. Jeg tror, det vil være rimeligt at regne med en gradvis normalisering af huslejeniveauet. Vi ved fra de betragtninger, som er anført i det økonomiske råds rapport herom, hvilke problemer en huslejeudligning vil medføre, og problemerne er af en sådan karakter; at det nok kan være rimeligt at overveje; om ikke en mere gradvis udvikling på dette område vil være bedst. Denne rapport peger på de problemer, en udligning vil medføre, og den viser, hvordan huslejeniveauet næppe vil kunne finde et naturligt leje, fordi det forholdsvis dyre nybyggeri ville presse lejen i den gamle boligmasse højere op end svarende til kvaliteten. En hurtig forhøjelse af huslejen til markedspris ville på én gang overføre store beløb fra én gruppe af befolkningen til en anden. Desuden er der pristalsvirkningerne, der som nævnt i dag kunne blive voldsomme med forøgede omkostninger for produktionen til følge. Endelig vil kapitaliseringen af de øgede ejendomsindtægter belaste et i forvejen hårdt presset obligationsmarked.

Det er derfor mit indtryk, at det økonomiske råd som konklusion af de betragtninger, man har anført om dette spørgsmål, i og for sig siger, at en øjeblikkelig frigivelse vil give en risiko for større lejestigninger, end en ligevægtsleje på lang sigt betinger, og at en forhøjelse derfor må ske gradvis, samtidig med at en boligreserve opbygges. Derfor vil jeg også mene, at man til de fremkomne betragtninger om at overveje en huslejelovgivning, der er mere vidtgående end den her foreslåede, nok bør føje, at vi tager god tid til overvejelsen af, under hvilke former det skal ske.

Det ærede medlem sagde om selve det foreliggende lovforslag, at det deri var sagt, at det huslejeråd, der er foreslået nedsat, skulle vurdere ud fra ændringer i drifts-udgifter og ud fra udviklingen på boligmarkedet. Dette indebærer i og for sig ikke, at huslejerådet skulle give sig til at vurdere en udvikling i retning af en almindelig

[Boligministeren.]

udligning, men der må kunne vurderes forskelligt i de forskellige ejendomme, gives forskellig bedømmelse af, hvordan de forskellige udgifter til drift og vedligeholdelse skal indgå, idet der jo også kan være tale om en relation mellem den ældre bolig og den udvikling i priserne, der måske har fundet sted for det øvrige lejeområde.

Det ærede medlem hr. Kai Moltke var inde på spørgsmålet om det økonomiske råds perspektiver og spurgte, om det også var regeringens perspektiver. Jeg kan svare, at for alt det materiale, der nu foreligger, gælder det, at det er udarbejdet som grundlag for de undersøgelser, regeringen har foretaget; men dette materiale bør også stå til rådighed for folketinget i det fortsatte arbejde. Hverken politikerne eller regeringen har endnu taget stilling hertil. Det har i hvert fald, hvad angår det økonomiske råds rapport, været ganske umuligt, eftersom jeg har haft lige så kort tid til at se dette materiale som de ærede ordførere.

Det ærede medlem hr. Rimstad var positivt indstillet til forhøjelserne — det takker jeg for — men det ærede medlem var ikke glad for huslejerådet. Mit indtryk er, at huslejerådet og den ordning, der her foreslås i det hele taget, vil være en rimelig ordning at gennemføre for en overgangsperiode. Den er jo foreslået gennemført efter forhandling mellem interesseorganisationer på området, og det vil derfor være rimeligt at bruge forslaget som udgangspunkt for en ordning i overgangsperioden, således at både den foreslåede ændringsadministration og de nærmeste års vurderinger af forskydningerne kan finde sted gennem huslejerådet. Derefter må vi arbejde med problemer af mere langsigtet karakter og dermed også følge, synes jeg, hvad det økonomiske råd er kommet til som konklusion, nemlig at der må ske en gradvis overgang til en normalisering af huslejen.

Axel Ivan Pedersen: Jeg skal ikke gøre mange bemærkninger i anden omgang. Jeg skønner ikke, at der er særlig anledning dertil; der har jo været en relativt saglig tone i diskussionen og åbenbart en vis beredvillighed til gennem et udvalgsarbejde at nå frem til, hvis jeg må sige det sådan, gode resultater på dette ømtålige område.

Flere af de ærede ordførere har fremført ønsket om, at man fik noget mere tid til at beskæftige sig med dette lovforslag og med disse problemer i al almindelighed, og jeg kan for mit vedkommende kun synes, at dette ville være ønskeligt. Jeg ville imidlertid foretrække, at man brugte den anden fremgangsmåde end den, som blev foreslået af det ærede medlem fru Else-Merete Ross, og som også andre af ordførerne har været inde på, nemlig at man skulle forlænge den nugældende lejelov med et par måneder eller tre og så benytte den mellemiggende tid til at forberede den ny lejelov.

Jeg synes, at de parter, som har arbejdet med sagen — grundejerforeningernes repræsentanter og lejerforbundets repræsentanter — har et rimeligt krav på, at dette ingeniørlunde behagelige arbejde bliver honoreret gennem en ophøjelse af deres forligsforslag til lov, idet vi samtidig gennem en folketingsbeslutning vedtog at nedsætte et parlamentarisk udvalg til behandling af alle disse problemer; det er jo i øvrigt en fremgangsmåde, vi tidligere i det høje ting har diskuteret som ønskelig i disse sager. Når jeg siger det, er det, fordi jeg har indtrykket af, at et virkelig positivt resultat vil være mere muligt, hvis man på grundlag af alle de redegørelser og betænkninger, der nu foreligger uden et konkret oplæg fra ministerens side, kan drøfte disse ting igennem og komme med en samlet indstilling fra et sådant udvalg. Jeg behøver ikke at nævne alle disse betænkninger, der bør medtages ved disse overvejelser; det vil vi alt sammen kunne finde ud af. En sådan fremgangsmåde tror jeg ville være ønskelig.

Herefter har jeg et par enkelte bemærkninger at gøre i forbindelse med de ordførertaler, der er holdt. Det ærede medlem hr. Finn Poulsen beklagede meget, at vi havde så kort tid til denne lovgivning, det var ikke rimeligt, at man med kun 12 arbejdsdage skulle behandle dette lovforslag. Men hvis der nu skulle være en lille smule konsekvens i det ærede medlems synspunkter, ville han have undladt at forlange, at boligministeren skulle fremsætte et lovforslag om ejerlejlighedssystemets gennemførelse, fordi det ærede medlem selv ville forlange af folketingets medlemmer, at de inden for en ganske kort periode på 12 dage

[Axel Ivan Pedersen.]

skulle tage stilling til et sådant forslag; nu har et udvalg i snart fem fjerdingår siddet og tumlet med disse problemer, og at forlange, at folketingets medlemmer skulle tage stilling uden at være bekendt med de oplysninger, kommissionen har indsamlet, synes jeg ikke er rimeligt af det ærede medlem.

Jeg skal i øvrigt over for det ærede medlem hr. Hastrup gøre den enkelte bemærkning, at det var, som om det ærede medlem mente, at en forhøjelse op til det firdobbelte af lejeniveauet i egen ejendom, i parcelhuse, ligesom var noget, der var nært forestående. Det var det indtryk, man måtte få ved at høre de bemærkninger, der faldt. Jeg vil bare gøre opmærksom på, at noget sådant er der overhovedet ikke tale om. Det er omtalt i målsætningsudvalgets betænkning, at en forhøjelse af den indkomstskattepligtige lejeværdi måtte forudses; men jeg er helt enig i, at der er to måder, det kan gøres på: dels kan man bede ligningsrådet om at forhøje den procent, der er tale om at anvende, og dels må man da regne med, at den 13. almindelige vurdering af sig selv vil forøge huslejeansættelsen på ejendomsskemaet for enfamilieshuse. Jeg vil finde det rimeligt, at den forhøjelse, der her må komme, står i forhold til den forhøjelse, dette lovforslag indebærer for beboerne i den gamle boligmasse, men heller ikke mere. Men tiden vil altså vise, hvordan dette kommer til at se ud.

Så gjorde det ærede medlem nogle bemærkninger om den stærke stigning, som havde fundet sted i nogle ejendomme, som tilhørte de almennyttige boligselskaber. Jeg vil her gerne gøre opmærksom på, at for det første er jeg ikke klar over, om basislejen på 18 kr. hvilede på et endeligt regnskab eller var en foreløbig lejeansættelse, og for det andet har vi som bekendt ved boligforliget i 1954-55 gennemført en ekstraordinær ejendomsbeskatning med virkning for alle de ejendomme, som var taget i brug før 1950, og dette virkede netop på en ejendom som den, det ærede medlem nævnte. For det tredje har vi senere gennemført en betydelig stigning i rentesatsen for de statslån, som de almennyttige boligselskaber i stor udstrækning har benyttet

sig af. Der var tale om omtrent en fordobling af rentesatsen, og det måtte naturligvis også medføre, at huslejen steg. Jeg vil derfor gerne slå fast, at når disse stigninger overhovedet er kommet, skyldes det ikke almindelige forøgelse af driftsudgifterne for de almennyttige selskaber, men bl. a. de af loven bestemte foranstaltninger.

Jeg skal slutte disse betragtninger med en enkelt bemærkning til det ærede medlem hr. Kai Moltke, der kom ind på nogle taler, jeg tidligere har holdt her i tinget om lejeloven. Jeg kan naturligvis kun glæde mig over, at det ærede medlem har forstået indholdet af disse taler. Jeg kan desværre ikke — for at blive i det ærede medlems egen terminologi — glæde ham med at sige: tak, i lige måde, og særlig da ikke efter den tale, det ærede medlem holdt i dag. Jeg har et levende indtryk af, at såvel målsætningsudvalgets som formandskabets redegørelser — altså de dokumenter, vi har fået i en sen aftentime i går eller i dag til formiddag — kom det ærede medlem meget tilpas, for med den ham særegne evne til at pille enkelte bemærkninger eller prognoser ud af dokumenterne er han i stand til at stille nogle irrelevante spørgsmål, som er egnede til at bibringe offentligheden opfattelsen af, at der er tale om helt andre problemer end dem, der i virkeligheden findes. Jeg har kun det at føje til, at jeg er lykkelig over, at det ærede medlem er et andet menneske, når han sidder i udvalgsarbejdet, end når han befinder sig på denne talerstol.

Finn Poulsen: Det var jo tanken med denne principdebat, at vi skulle finde oplægget til det arbejde, der nu skal foregå i udvalget, og jeg takker derfor den højtærede minister for de bemærkninger, ministeren kom med, selv om jeg ikke fandt dem tilstrækkelig konkrete.

Jeg må have lov at slå fast, at udgangspunktet for vort arbejde rent principielt er det, at der skal normaliseres, og at det er et led i dette normaliseringsarbejde, at en udligningsordning af den ene eller den anden art skal igennem. Det er væsentligt, at dette ligger klart.

Så kan man sige til mig, at det er mindre væsentligt, om ministeren kommer med et konkret forslag eller ej. Det mener jeg ikke.

[Finn Poulsen.]

Jeg mener, at det er lige så væsentligt, at ministeren med den stab af teknisk sagkyndige folk, han har bag sig, lægger et konkret forslag på bordet. Jeg mener, at ministeren bør give os et tilsagn herom, ikke mindst på baggrund af de uforbeholdne tilsagn, han har fået om, at vi er villige til et samarbejde.

Hvad angår mulighederne for lovens gennemførelse inden den 31. marts, forekommer det mig klart, at der intet som helst er i vejen for at gennemføre de huslejeforhøjelser, regeringen nu foreslår til dækning af grundejernes tilgodehavende for vedligeholdelsesudgifterne. Jeg henviser blot, uden at jeg skal fordybe mig i detaljer, til, at man for længst har sat de sociale boligelskabers 2 kr. 25 øre pr. m² til dækning af de samme omkostninger op til 3 kr. pr. m² i den vejledning, ministeriet har udsendt. Det er mere, end dette lovforslag tilbyder.

Huslejerådet anholder jeg specielt, fordi jeg ikke tror, det har nogen værdi på grund af de begrænsede funktioner, det får. Men all right, vi får se på det.

Må jeg endelig for at undgå misforståelse sige, at hvad angår ejerlejlighedsspørgsmålet, har jeg forstået den højtærede minister således, at ministeren vil komme med et forslag herom. Der var ligesom et forbehold i det, den højtærede minister sagde: „hvis man fandt frem til noget i udvalget“. Jeg har forstået af min samtale forleden dag med ministeren sammen med det ærede medlem hr. Thestrup, at den højtærede boligminister klart har sagt, at der foreligger et forslag til behandling i det udvalg, vi nu skal arbejde i, stillet af ministeren som et ændringsforslag til lov om boligbyggeri, og ministeren har givet tilsagn om at ville fremsætte et selvstændigt lovforslag, hvis der skulle være tekniske problemer i forbindelse hermed.

Jeg har ikke drømt om, at dette spørgsmål skulle behandles på 12 dage, og det ærede medlem hr. Axel Ivan Pedersen har

ikke lyttet til, hvad jeg sagde om arbejdets fart. Selvfølgelig skal det høje ting ikke tage stilling til det på 12 dage, men det skal frem af hensyn til fristen den 15. marts. Vi har fra venstres og konservativ side tilkendegivet, at vi ellers ville fremsætte vort eget forslag. Det har vi naturligvis ikke efter det tilsagn, vi har fået fra den højtærede minister, fundet nødvendigt. Jeg vil meget gerne, at der ikke er nogen misforståelse mellem os på dette punkt.

Til det ærede medlem hr. Axel Ivan Pedersen vil jeg sige, at jeg har aldrig drømt om at forlange, at nogen skulle gøre lovforslaget færdigt på 12 dage eller byde folketinget sådanne arbejdsvilkår. Der er ikke noget som helst inkonsekvent i at sige, at det skal frem til behandling. Jeg sluttede mit indlæg med at sige, at jeg ser intet i vejen for at gennemføre huslejeforhøjelserne. Jeg kan ikke se, at der er noget grundlag for at blive færdig med en forsvarelig behandling af disse problemer inden den 31. marts, og derfor foreslog jeg, at vi kunne oveveje at give en forlængelse til 1. juni. Netop heri ligger jo, at der bliver god tid til at behandle ejerlejlighedsforslaget såvel som de andre spørgsmål, der nu må komme op.

Hastrup: Jeg har først en bemærkning til det ærede medlem hr. Axel Ivan Pedersen, der, så vidt jeg forstod, havde den opfattelse, at folketinget havde pligt til sådan uden videre at ekspedere det lovforslag, der foreligger, fordi det bygger på et forlig indgået mellem ejer- og lejerorganisationer. Han sagde, at det ville skabe ufred, hvis vi ikke gennemførte lovforslaget i overensstemmelse med den tekst, der foreligger. Jeg kan ikke anerkende, at vi skulle have pligt dertil, og det tror jeg heller ikke at den højtærede boligminister vil mene. Hvis den højtærede boligminister havde samme opfattelse som det ærede medlem hr. Axel Ivan Pedersen, kunne den højtærede boligminister jo ikke have åbnet mulighed for ud over lovforslagets rammer at nå frem

[Hastrup.]

til en normalisering af lejeområdet, således som den højtærede minister har gjort det i sin fremsættelsestale. Der er her et spørgsmål, som må opklares mellem det ærede medlem hr. Axel Ivan Pedersen og den højtærede boligminister. Jeg forstår imidlertid den højtærede boligminister således, at selvfølgelig kan man gå videre.

Den højtærede boligminister sagde, at når vi havde fået målsætningsudvalgets og embedsmændenes materiale, var det en venlighed. Det var en venlighed af ministeren den 8. marts at sende os dette materiale, som har ligget på hans bord for det enes vedkommende fra den 12. december i fjor, således at vi havde det kl. 17³⁰ dagen før vi skulle have en debat, der bl. a. var baseret på dette materiale, nemlig den 9. marts kl. 14³⁰. Det var en venlighed, at det kun havde ligget på ministerens bord i 3 måneder, før vi fik det. Oprigtig talt, det skal man vist være boligminister for at betragte som en venlighed.

Den højtærede minister havde vist misforstået mine bemærkninger om den generelle forhøjelse på de 25 pct. af 1939-lejen. Jeg sagde udtrykkelig, at jeg fandt, at sådan som forholdene stillede sig, så svarede denne procent til, hvad der ville være rimeligt at gennemføre inden for et enkelt år. Mine bemærkninger sigtede mere på, hvad der videre skal ske, og det er altså her, at jeg har min tvivl om, hvorvidt de årlige reguleringer, som huslejerådene har mulighed for at gennemføre, vil kunne føre os frem til et frit boligmarked. Jeg tror ikke, at jeg er ene om denne tvivl. Jeg tror, at den også deles fra anden side.

Hvad angår spørgsmålet om en udsættelse af lovens gennemførelse vil jeg gerne vente med at tage stilling til dette spørgsmål, indtil der i udvalget er skabt klarhed over, hvorvidt det vil være muligt for os at nå til vejs ende inden for den givne tidsfrist — enhver skal vide, at den er meget kort. Jeg mener i høj grad, at vi skal gøre et forsøg derpå. Det er fuldstændig rigtigt, at det er en sag, der kræver tid, men det er jo også en sag, der haster.

Else-Merete Ross: Den højtærede boligminister sagde, at det var ment som en

venlighed, at vi fik materialet. Det er jeg ikke spor i tvivl om. Jeg synes, vi har en overordentlig venlig boligminister. Jeg forstår også, at boligministeren er villig til at forhandle, og det synes jeg er en meget stor fordel. Bagefter siger boligministeren imidlertid, at regeringen måtte bruge lang tid til overvejelserne, efter at de havde fået materialet. (*Afbrydelse af boligministeren* [Kaj Andresen]). Jo, jeg har noteret: regeringen måtte bruge længere tid til overvejelse. Og når regeringen må bruge længere tid til overvejelse af materialet, må man jo da sige, at det, selv om naturligvis boligordførerne er noget kvikkere, alligevel også må tage dem nogen tid. Derfor var det ikke så værdifuldt for os. Jeg har i og for sig ikke krævet eller ønsket mere, end at vi havde fået materialet i torsdags. Det synes jeg ikke kunne være så uoverkommeligt, for jeg går ud fra, at regeringen var blevet færdig med sine overvejelser, når boliglovsforslaget var blevet fremsat. Det synes jeg altså i hvert fald ville have været en fordel. Alligevel takker jeg for det og tager det som tegn på venlighed.

Nu siger den højtærede boligminister, at vi jo ikke skal rette os sådan alt for meget efter eksperterne; vi må også se kritisk på, hvad det er, de foreslår. Så vidt jeg har kunnet nå at kigge materialet igennem, så peger eksperterne på en hel del forhold, men jeg synes, at de opstiller så mange forskellige muligheder, man kunne vælge imellem for at nå til en løsning, og naturligvis er det klart, at det er en politisk beslutning at vælge mellem disse muligheder; men det er ikke nok at have muligheder, vi må også se hvilke, og vi må muligvis have endnu mere materiale, og vi må undersøge: hvis vi vælger den ene løsning, hvad vil det så føre til, og hvis vi vælger den anden løsning, hvad vil det så føre til? Jeg synes ikke, eksperterne har sagt, at sådan og sådan synes de det skal være; de har tværtimod givet os forudsætningerne for selv at vurdere, hvordan det er. Men netop fordi det er nødvendigt at have tid til at undersøge dette, ville jeg meget ønske, at det kunne gå sådan, at vi ikke gennemførte lovforslaget til 1. april, men forlængede den gældende lov til 1. juli og derved fik tid til forhandlinger. Jeg ved godt, at det ærede medlem hr. Axel Ivan

[Else-Merete Ross.]

Pedersen mener, at parterne har et rimeligt krav på at blive imødekommet ved, at lovforslaget bliver gennemført; men jeg kan ikke forstå, at det, hvis man mener, det er et stort samfundsproblem, kan være rimeligt, at interesseorganisationernes ønsker skal gå forud for den samlede samfundsinteresse.

Så blev der foreslået nedsættelse af et parlamentarisk udvalg til videre behandling af sagen. Jeg ville synes, det var mere praktisk, at man simpelt hen i det boligudvalg, jeg går ud fra skal behandle huslejevorslaget, fik lejlighed til fortsatte forhandlinger. Jeg vil i hvert fald for vort partis vedkommende sige, at hvis vi skulle gå med til gennemførelse af huslejevorslaget nu i huj og hast, måtte vi have indsat en bestemmelse om, at loven skulle tages op til revision næste år; og det kan, som jeg sagde tidligere, dog kun være ganske overordentlig generende for ejere og lejere og for hele administrationen, hvis man så hurtigt skal til at ændre en lov som denne en gang til.

Når jeg er betænkelig ved så hurtigt at gå med til gennemførelse af dette lovforslag — jeg siger ikke, vi ikke vil, men jeg siger, at vi forbeholder os vor stilling — er det på grundlag af det, som målsætningsudvalget siger i den udtalelse, jeg refererede før, og som jeg forstår også har gjort indtryk på det ærede medlem hr. Kai Moltke. Der står, at man ønsker at understrege, at der selv ved mindre ændringer i lejelovgivningen kan ske en sådan præjudicering af senere foranstaltninger, at en samlet løsning af de bygge- og boligpolitiske problemer vanskeliggøres. Vi kender faktisk ikke de økonomiske konsekvenser af det, vi gør nu, og jeg ved ikke, på hvilken måde det eventuelt kan komme til at blokere enten noget højere eller noget lavere. Det er af angst for at komme til at gøre noget, der ikke er velovervejeth, at jeg foreslår, at vi udskyder lovens revision et par måneder, men jeg forstår godt, at vi måske i udvalget kan hitte ud af, på hvilken måde vi skal klare det.

Kai Moltke: Til de ærede ordførere for venstre og det konservative folkeparti vil jeg sige, at nu har det almindelige ønske jo været, at vi helst skulle have tid til at være

saglige ved gennemførelsen af lejelovsforslaget, og så kommer man underligt nok med en fælles indstilling om, at man godt kan være med til at vedtage lejeforhøjelserne isoleret inden den 31. marts, ikke mindst af hensyn til forhandlingsparterne.

Jeg takker den højtærede boligminister for det gode materiale, vi har fået, både det, vi i dette tilfælde fik lidt sent, og det til det siddende udvalg; men jeg tror også, vi må se at få noget andet materiale leveret fra boligministeriet, nemlig det, der tales om i bemærkningerne til lovforslaget, punkt c, hvor der står om de to hovedorganisationers ønsker. Der står:

„Såvel fra udlejerrepræsentanterne som fra lejerrepræsentanterne i udvalget har der været fremsat ønsker om andre ændringer af lejeloven, herunder også af principiel karakter og betydelig rækkevidde, men på grund af den korte tid, der har været til rådighed for udvalgets drøftelser, har der været enighed om at begrænse drøftelserne i udvalget til de spørgsmål, der er omfattet af det af udvalget udarbejdede lovforslag.“

Parterne har dog forbeholdt sig efter afslutningen af udvalgets arbejde hver for sig at fremsætte deres principielle synspunkter og forslag om ændringer i lejelovgivningen i øvrigt.“

Ja men når tingene ligger sådan, kan det pinedød ikke være nogen særlig tjeneste, man gør hverken Danmarks Lejerforbund eller grundejerforeningerne, at man ikke giver tid til, at de kan udarbejde og fremsætte deres forslag, og alene af den grund vil jeg bede de to ærede ordførere om — også for at få de ting, vi alle sammen ønsker behandlet ud over det foreliggende, med ind i billedet — at man går med til en regulær forlængelse af fristen for lovforslagets vedtagelse ved ganske simpelt at lade den gældende lov løbe videre, og at man så ikke skynder sig at se, hvem der har mest travlt med at give grundejerne forhøjelser på et enkelt punkt, medens man lader de andre vigtige og vitale spørgsmål ligge. Her vil jeg gerne appellere til den højtærede boligminister om et nyttigt og sagligt arbejde og anmode om, at man giver tilsagn om en anstændig frist, nemlig indtil den 1. juli, til gennemgang af lejelovens samlede pro-

[Kai Moltke.]

blemer, ikke mindst med henvisning til de to store organisationers opfattelser og ønsker på dette punkt.

Boligministeren (Kaj Andresen): Til det ærede medlem hr. Finn Poulsen, der fastslog, at udgangspunktet måtte være en normalisering, og at en ordning måtte igennem, vil jeg sige: ja, en normalisering må være målet; jeg synes, at med de problemer, der foreligger i øjeblikket på boligområdet, må det være rigtigt at stræbe imod en normalisering. Spørgsmålet er altså blot i hvilket tempo — hvor hurtigt eller hvor gradvis vi kan gennemføre den eller nå frem dertil. Jeg vil opfordre til: se nu alligevel igen på det materiale, der foreligger, overvej de ting, der findes i de forskellige betænkninger og rapporter, og så kan vi vende tilbage til, under hvilken form vi skal nå frem imod en normalisering.

Det ærede medlem mente, at man kunne gennemføre forhøjelserne nu og så i øvrigt søge en forlængelse. Det vil jeg dog advare imod. Jeg vil foreslå, at skal man have længere tid til at overveje dette her, end der er til 1. april, må det være rimeligt at forlænge den gældende lov i den periode, det er nødvendigt. Det at pille en enkelt del ud af det forslag, der nu foreligger, og så derefter gå i gang, er næppe en rimelig fremgangsmåde.

Jeg skal én gang til understrege, at jeg har givet tilsagn om i udvalget at ville forhandle om ejerlejlighedsproblemet, idet jeg går ud fra, at der inden længe kommer materiale herom, og hvis det ad den vej kan lade sig gøre at få stillet et ændringsforslag, er jeg villig dertil, og kan der ikke det, må vi søge at få fremsat lovforslag derom.

Det ærede medlem hr. Hastrup kom med nogle betragtninger om, at der måtte være en vis uenighed mellem det ærede medlem hr. Axel Ivan Pedersen og mig. Jeg tror ikke, denne uenighed eksisterer med hensyn til, hvem der har afgørelsen i denne sag. Det er selvfølgelig ganske klart, at det er folketinget, der nu har denne sag til forhandling, og at det er folketinget, der må træffe afgørelsen af, hvilken løsning der skal komme ud deraf.

Det ærede medlem var ikke tilfreds med, hvad jeg havde sagt om venligheden. Det

er rigtigt, at målsætningsudvalgets betænkning, som var en del af det forberedende arbejde, er kommet på et tidligt tidspunkt. Det er rigtigt, at en del af det andet materiale er kommet senere i januar og februar, og at dette sammenfattende materiale har dannet grundlag for regeringens overvejelser. Det er også rigtigt, at jeg ved fremsættelsen af lovforslaget har bebudet, at dette samlede materiale, som har dannet grundlag for vore overvejelser, ville blive tilstillet det udvalg, der skulle nedsættes. Venligheden lå i, at jeg på grundlag af offentliggørelsen af det økonomiske råds rapport i pressen mente, at ordførerne og udvalget også burde have dette materiale, og det blev altså udsendt, selv om det var på et sent tidspunkt; jeg har ikke haft mulighed for det før. Samtidig dermed fremsendtes så de øvrige betænkninger, som skulle være til brug for udvalget. Det samme kan jeg så sige til det ærede medlem fru Else-Merete Ross, som dog nu takker.

Både det ærede medlem fru Else-Merete Ross og de ærede medlemmer hr. Kai Moltke og hr. Rimstad har netop fremhævet, at der er samlet meget og værdifuldt materiale, og når nu alle får tid til at studere det lidt nærmere, tror jeg, man vil anerkende, at det er der. Det, jeg sagde om eksperterne, var, at nu foreligger dette materiale, som for det meste vedkommende er undersøgelser og talmateriale, og som er udtryk for, hvilke virkninger forskellige muligheder kan have, og så må det være politikernes opgave at vurdere dette, finde frem til muligheder, der kan anvendes. Jeg vil da være til rådighed, og det vil boligministeriet være, med yderligere materiale til at belyse forskellige af de muligheder, der er foreslået.

Jeg takker i øvrigt for det tilsagn, der er givet om, at man vil forhandle om tingene. Jeg håber, at man nu i udvalget kan gå i gang med forhandlingerne om det foreliggende lovforslag og de andre problemer, og vil mene, at det er rimeligt, at udvalget så tager stilling til, men gerne snarest, om man eventuelt ønsker fremsat et forslag til en forlængelse.

(Kort bemærkning).

Axel Ivan Pedersen: I betragtning af, at det ærede medlem fru Else-Merete Ross

[Axel Ivan Pedersen.]

endnu ikke ved, hvilken stilling hun vil tage til det lovforslag, som er fremsat, finder jeg ikke noget mærkeligt i, at hun heller ikke synes, at det har nogen som helst værdi i denne sag, at parterne er blevet enige, sådan som de er, og ikke mener, at det bør forpligte folketinget på nogen måde.

Herudover vil jeg gerne gøre en enkelt bemærkning til det ærede medlem hr. Finn Poulsen angående selvejerlejlighedsforslaget. Der har jo ikke været noget som helst i vejen for, at vi kunne afvente, at kommissionen blev færdig nu i løbet af en halv snes dage, og at betænkningen kom. Den 15. marts er ikke en mere hellig dato for lovforslags fremsættelse, end at hvis et flertal her i folketinget vil give lov til, at et forslag må fremsættes, kan det lade sig fremsætte. Værre er det dog ikke, men når der nu endelig tales om, hvorvidt vi bør udsætte denne lovgivning, eller vi ikke bør gøre det, så er det naturligvis allerlettest for mig at sige: ja men all right, lad os så udsætte det. Men jeg har den opfattelse, at vi på et eller andet tidspunkt skal i gang med en regulering, og at det er klogt, at vi kommer i gang med den på basis af det forligsforslag, der her foreligger.

Som det ærede medlem hr. Hastrup sagde, er det jo sådan med lejeloven i al almindelighed, at der er mange problemer knyttet til huslejereguleringen. Jeg synes, vi må have mere tid end 2 måneder til at gennemløbe de problemer, som knytter sig til pristalsvirkningerne, til virkningen på obligationsmarkedet og til ejerlejlighedsprincippet, og derfor vil jeg i hvert fald foreslå eller rettere sagt bede om, at man overvejer, om det ikke ville være mest hensigtsmæssigt, om man benytter sig af den fremgangsmåde, som jeg foreslog for et øjeblik siden.

(Kort bemærkning).

Finn Poulsen: Det mener jeg ikke, ærede medlem, for de boligproblemer, som vi nu har diskuteret indtil ulidelighed, skal løses nu, og jeg nærer den alvorligste bekymring for, at hvis der sker udsættelser i det omfang, det ærede medlem hr. Axel Ivan Pedersen ønsker, vil det vare endnu længere, inden problemerne bliver løst. Alene det,

at man fremsætter et lovforslag, der skal forny loven for 4 år, gør én betænkelig.

Må jeg så blot have lov at sige, at når venstre og de konservative ikke inden 15. marts fremsætter forslag til selvejerlejlighedssystemets indførelse, er det i tillid til det tilsagn, ministeren har givet os, og som jeg forstår sådan, at det ikke blot gælder en drøftelse i udvalget, men også en drøftelse om et forslag, som den højtærede minister fremsætter.

Jeg er helt klar over, at ministeren accepterer, at vi skal frem til en normalisering, men som jeg sagde som punkt 2, må der som et led i denne normalisering ske en udligning, og jeg forstår altså, at det er ministerens og socialdemokratiets tanke aktivt at gå ind for en sådan huslejeudligning.

(Kort bemærkning).

Hastrup: Jeg vil gerne udtale min glæde over, at ministeren så stærkt understregede, at det er folketinget, der har afgørelsen, men det forudsætter altså også, at folketinget kan tage selvstændig stilling til det lovforslag, der er fremsat her. Må jeg i den forbindelse sige til den højtærede minister, som henviste til nogle udtalelser, jeg i sin tid fremsatte over for bladet Skatteborgeren, at det konservative folkepartis boligpolitiske program og min stilling til huslejespørgsmålet er ganske uændret i forhold til den stilling, vi indtog på det pågældende tidspunkt, og som er nedfældet i vort arbejdsprogram. Det, vi går ud fra, er en årlig forhøjelse af huslejen, svarende til disse 5-6 pct. af den gældende leje og 10-20 pct. af 1939-lejen.

Må jeg endelig sige med hensyn til spørgsmålet om, hvorvidt det er muligt for os at gennemføre en huslejelovgivning inden for de fastsatte tidsgrænser, at man har snart det indtryk, at regeringen bebryder ordførerne, at de ikke vil give tilstrækkelig tid til en saglig og grundig overvejelse af dette spørgsmål. Når vi er kommet i denne situation, er det regeringens skyld, og der hviler, synes jeg, et tungt ansvar på regeringen. Men har vi nogen som helst garanti for, at vi, hvis vi udsætter denne sag, ikke på ny kommer i den situation, at materialet først kommer på et tidspunkt, da det er for sent?

(Kort bemærkning).

Else-Merete Ross: Jeg vil gerne sige til det ærede medlem hr. Axel Ivan Pedersen, at jeg ikke sagde noget om, at det ikke havde interesse, at parterne var enige; det har bl. a. stor psykologisk betydning og interesse, at de har kunnet finde sammen. Men noget helt andet er, at det ikke kan forpligte folketinget til at rette sig efter det på et ganske bestemt tidspunkt. Det, jeg fremførte, var, at man stod over for, om man skulle rette sig efter de to eller se på samfundets interesser som helhed, og dér vil jeg lade samfundets interesser som helhed gå forud for to interesseorganisationers. Kan de finde sammen, er det udmærket, men det er i alle tilfælde samfundets interesser, der har førsteret.

(Kort bemærkning).

Kai Moltke: Jeg vil takke den højtærede boligminister for hans klare tilsagn om, at man ikke fra regeringens side vil sætte ind på, at gennemjaskede lejelovens revision inden den 31. marts, og jeg kan på egne — og jeg tror mit partis — vegne kun fraråde det ærede medlem hr. Axel Ivan Pedersen at gennemtvinge en situation, som kan være ubehagelig både i den ene og den anden retning: at socialdemokratiet giver ét eneste forslag ved lejelovens revision prioritet, nemlig øjeblikkelig gennemførelse af husleje-forhøjelsen, mens alle andre vigtige problemer må vente.

(Kort bemærkning).

Axel Ivan Pedersen: Det ærede medlem hr. Kai Moltke — og de øvrige ordførere for den sags skyld også — glemmer jo helt de bemærkninger, jeg har gjort under denne debat om denne lovgivnings virkninger på alle andre områder af samfundets økonomiske liv, og det er til afbødning af de virkninger, jeg gerne ønsker, at der gennemføres lovforanstaltninger. Det mener jeg ikke vi er i stand til i løbet af et par måneder, hvis det skal være virkelig effektivt og blive til gavn for samfundøkonomien.

Hermed sluttede forhandlingen.

Lovforslagets overgang til anden behandling vedtoges uden afstemning.

Axel Ivan Pedersen: Jeg foreslår, at lovforslaget henvises til det udvalg, som tinget har nedsat angående forslag til lov om ændring af lov om boligbyggeri.

Uden forhandling eller afstemning vedtoges dette forslag.

Anden næstformand (Thestrup): Der er ikke mere på dagsordenen.

Udvalget angående forslag til lov om ændring af lov om erhvervsskattens afløsning i visse kommuner m. v. har afgivet betænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer vil blive omdelt.

Det er meddelt mig, at *Thisted Knudsen* og *Skov Thulesen* ønsker at udtræde af udvalget angående forslag til lov om ferskvandsfiskeri m. fl. lovforslag. Til at indtræde i det nævnte udvalg i stedet for *Thisted Knudsen* og *Skov Thulesen* har vedkommende gruppe udpeget *Damsgaard* og *Jens Frandsen*, som herefter er valgt.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, onsdag den 10. marts, kl. 13 med følgende dagsorden:

- 1) *Spørgsmål til ministrene.*
- 2) *Valg af 1 medlem til ligningsrådet* (i stedet for fhv. landstingsmand *Alfred Kristensen*).
- 3) *Anden behandling af:*
Forslag til lov om ændring i lov om ungdomsskoler og aftenskoler m. v.
- 4) *Anden behandling af:*
Forslag til lov om udlån til arbejderboliger på landet.
- 5) *Anden behandling af:*
Forslag til lov om ændring i lov om omnibus- og fragtmandskørsel med motor-køretøjer.
- 6) *Anden behandling af:*
Forslag til finanslov for finansåret fra 1. april 1965 til 31. marts 1966.
- 7) *Første behandling af:*
Forslag til lov om indfødsrets meddelelse.

[Formanden.]

8) *Første behandling af:*

Forslag til normeringslov for finansåret 1965-66.

9) *Første behandling af:*

Forslag til normeringslov for Grønland for finansåret 1965-66.

10) *Første behandling af:*

Forslag til lov om invalidepension m. v.

11) *Første behandling af:*

Forslag til lov om folkepension.

Mødet hævet kl. 17²⁶.

59. møde.

Onsdag den 10. marts kl. 13.

Formanden: I skrivelse af gårs dato meddeler kirkeministeren, at hun ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring i lov om vedligeholdelse af kirker og kirkegårde m. v. og forslag til lov om ændring i lov om afvikling af de gejstlige enke-kasser.

I skrivelse af gårs dato meddeler undervisningsministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring af lov om Danmarks lærerhøjskole.

I skrivelse af dags dato meddeler handelsministeren, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændringer i lov om valutaforhold m. v. og forslag til lov om forlængelse af lov om forsikring af varer og fragt mod krigsfare til søs.

I skrivelse af dags dato meddeler ministeren for kulturelle anliggender, at han ønsker skriftligt at fremsætte:

Forslag til lov om ændring i lov om naturfredning.

Det er meddelt mig, at *Erna Sørensen* ønsker at udtræde af udvalget angående forslag til lov om ændring af lov om påligningen af indkomst- og formueskat til staten. (Ægtefællers beskatning) m. fl. lovforslag. Til at indtræde i nævnte udvalg i stedet for *Erna Sørensen* har vedkommende gruppe udpeget *Ellen Strange Petersen*, som heretter er valgt.

Skriftlig fremsættelse af lovforslag.

Kirkeministeren (Bodil Koch): Herved skal jeg tillade mig for det høje ting at fremsætte *forslag til lov om ændring i lov om vedligeholdelse af kirker og kirkegårde m. v.*

Ved lov af 7. juni 1958 om folkekirkens lønningsvæsen m. v. er det i § 62, stk. 2, fastsat, at der i forbindelse med de kirkesyn, som hvert tredje år afholdes under ledelse af provsten, tillige skal afholdes syn over præstegårdene. Ifølge § 32, 2. punktum, i lov af 30. juni 1922 om vedligeholdelse af kirker og kirkegårde m. v. skal de nævnte kirkesyn finde sted i maj eller juni måned.

Fra bestyrelsen for Danmarks Provsteforening har ministeriet modtaget henvendelse om, at tidsrummet for synsforretningernes foretagelse må blive udvidet til også at omfatte april og juli måned, idet bestyrelsen herved har henvist til, at det — navnlig i de større provstier — har vist sig vanskeligt for provsterne at gennemføre synsforretningerne, der som anført siden 1958 omfatter både kirker og præstegårde, inden for maj og juni måned.

Dette ønske fra Danmarks Provsteforening har jeg ment burde imødekommes, og jeg anbefaler hermed lovforslaget til det høje tings velvillige behandling.

Endvidere skal jeg tillade mig for det høje ting at fremsætte *forslag til lov om ændring i lov om afvikling af de gejstlige enke-kasser.*

Som det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget, er dette foranlediget af opret-